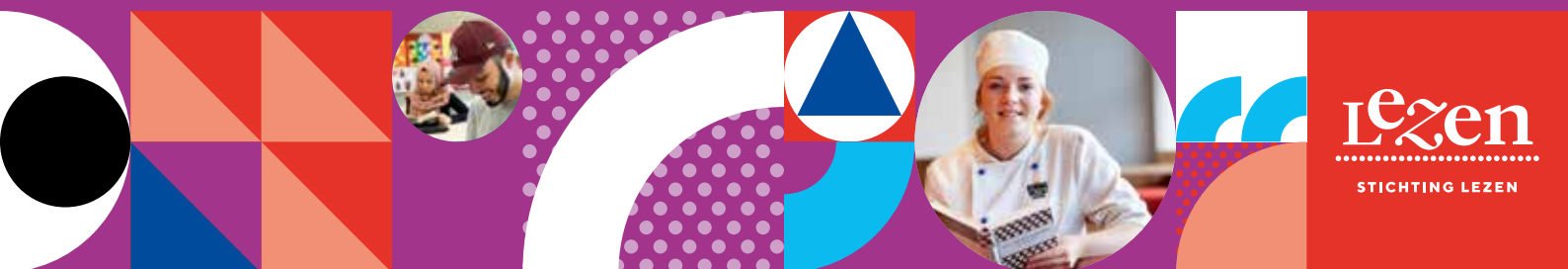

ONDERZOEKSPUBLICATIE

Leesbevordering in het mbo

Stand van zaken 2021-2022

DUO Onderwijsonderzoek & Advies

Leesbevordering in het mbo

Stand van zaken 2021-2022

Colofon

Stichting Lezen
Nieuwe Prinsengracht 89
1018 VR Amsterdam
020 623 05 66
www.lezen.nl
info@lezen.nl

Auteurs

Drs. Vincent van Grinsven
Sarah De Wilde, MA

Dit onderzoek is uitgevoerd door DUO Onderwijsonderzoek & Advies in opdracht van Stichting Lezen.

Vormgeving cover

Judith Schoffelen en Erik olde Hanhof, Amsterdam

Citeren als: Stichting Lezen (2022). *Leesbevordering in het mbo. Stand van zaken 2021-2022*. Amsterdam: Stichting Lezen.

©2022 Stichting Lezen, Amsterdam

Inhoud

Voorwoord.....	1
Samenvatting.....	3
1 Inleiding	6
2 Onderzoeksdoelstellingen.....	7
3 Onderzoeksopzet.....	8
3.1 Kwantitatief onderzoek.....	8
3.2 Kwalitatief onderzoek	9
4 Resultaten.....	10
4.1 Achtergrond docenten.....	10
4.2 Achtergrond mbo-studenten	13
4.3 Beleid op school.....	13
4.4 Leesbevordering tijdens de lessen.....	17
4.5 Drempels en barrières	22
4.6 Activiteiten.....	25
4.7 Boekencollectie.....	29
4.8 Studenten enthousiasmeren	33
4.9 Leesbevordering: wat hebben docenten nodig?	35
4.10 Leesbevordering bij opleidingen PM en OA	36
4.11 Invloed van corona.....	41
5 Conclusie.....	44
6 Aanbevelingen	46
6.1 Leesbevordering in het mbo algemeen	46
6.2 Leesbevordering bij opleidingen PM en OA	47

Voorwoord

Wie aan docenten Nederlands in het mbo vraagt wat zij tijdens hun lessen doen om het lezen te bevorderen, krijgt een grote lijst met goede en inspirerende activiteiten. Er zijn docenten die studenten elke les laten lezen uit een boek (of tijdschrift) naar keuze. Er zijn docenten die creatieve verwerkingsopdrachten verbinden aan lezen, of boekentips geven die aansluiten bij de belevingswereld of het toekomstige beroep van de studenten. En er zijn docenten die boeken van huis of uit de kringloop meenemen om zo te zorgen voor een bescheiden boekencollectie in de klas, om enkele voorbeelden te noemen.

Deze antwoorden laten zien hoe belangrijk het is dat er bevlogen en deskundige docenten voor de klas staan, te meer omdat zij, zo blijkt uit het voorliggende onderzoek, vaak het voortouw nemen als het op leesbevordering aankomt. Het vak Nederlands staat onder druk op veel mbo-scholen. Zo geven de docenten aan dat er maar weinig uren beschikbaar zijn voor Nederlands en dat die tijd voornamelijk wordt ingevuld met examentraining. Ruimte voor leesbevordering is vaker een individuele keuze van een enthousiaste docent, dan breed gedragen schoolbeleid.

Hoewel ik onder de indruk ben van de bevlogen docenten, gun ik hun én de studenten meer ruimte voor structurele leesbevordering, die is vastgelegd in een (lees)beleidsplan. Niet alleen omdat lezen je verrijkt, maar ook omdat lezen erg belangrijk is. Het draagt bij aan de taal- en leesvaardigheid, zoals het vergroten van de woordenschat. Dit kan laaggeletterdheid onder studenten voorkomen en ertoe leiden dat zij volwaardig kunnen participeren in hun toekomstige beroepspraktijk en in de samenleving.

In het voorliggende rapport zijn docenten Nederlands en studenten bevraagd over de rol van lezen in het mbo. In deze publicatie krijg je een goed beeld van hoe leesbevordering in het mbo eruitziet en op welke onderdelen er winst te behalen valt.

Gerlien van Dalen,
Directeur-bestuurder Stichting Lezen

Samenvatting

Opzet van het onderzoek

In studiejaar 2021-2022 hebben wij voor Stichting Lezen een onderzoek verricht naar leesbevordering in het mbo. In totaal hebben 277 docenten Nederlands een online vragenlijst ingevuld en hebben 20 mbo-studenten deelgenomen aan in totaal 5 groepsgesprekken. Aan de 30 docenten Nederlands die lesgeven aan studenten van de opleidingen Pedagogisch medewerker en Onderwijsassistent, en de 7 studenten die zelf een opleiding Pedagogisch medewerker of Onderwijsassistent volgen, zijn een aantal extra vragen voorgelegd.

Beleid op school

Bijna alle docenten Nederlands geven aan dat zij hun taak wat betreft het stimuleren van hun studenten om te lezen (zeer) belangrijk vinden. Hoewel de meeste docenten leesbevordering belangrijk vinden (en hun collega's volgens hen ook), geeft slechts een derde (31%) van de docenten aan dat leesbevordering is opgenomen in het beleid van hun instelling. Docenten Nederlands bepalen dan ook vaak zelf of en hoeveel aandacht zij aan leesbevordering besteden. In veel gevallen is er, voor zover de docenten weten, geen geoormerkt budget voor leesbevordering op school. Mbo-studenten vinden lezen ook erg belangrijk. Echter, een aantal studenten geeft aan dat het volgens hen niet nodig is om op het mbo nog aandacht aan lezen te besteden. Zij vinden dat dit beter past in het primair en voortgezet onderwijs.

Leesbevordering tijdens de lessen

Het grootste deel (88%) van de docenten Nederlands geeft aan enige aandacht of veel aandacht aan leesbevordering te besteden. Uit de groepsgesprekken met mbo-studenten blijkt dat 'lezen' vaak weliswaar formeel wel in het lesprogramma zit, maar dat er in de praktijk toch weinig aandacht aan wordt besteed.

Een kwart van de docenten Nederlands die geen aandacht aan leesbevordering besteden, noemt als reden dat er weerstand is bij studenten. Dit blijkt ook uit de groepsgesprekken. Studenten zien om zich heen dat het lezen geen goed imago heeft en dat medestudenten het lezen en de opdrachten vaak zo veel mogelijk uitstellen of helemaal niet doen. Of studenten lezen 'moeilijk' vinden, en of dat feit bijdraagt aan het negatieve imago van lezen, wordt niet duidelijk.

Er zijn wat de aandacht voor lezen en leesbevordering betreft geen verschillen tussen de mbo-sectoren.

Barrières

Slechts een kleine groep docenten Nederlands (24%) geeft aan dat het hun goed lukt om studenten daadwerkelijk te motiveren om boeken te lezen. De meest genoemde barrières waar docenten tegen aanlopen zijn dat hun studenten lezen gewoon niet leuk vinden en ook niet nuttig. Andere barrières die niet zijn voorgelegd, maar die wel spontaan door relatief veel docenten worden genoemd, zijn te weinig tijd en een schaars boekenaanbod.

Wat 'werkt' volgens docenten die het lukt om hun studenten te motiveren om te lezen is 1) eigen enthousiasme, positief zijn, 2) bij de boekenkeuze vooral aansluiten bij de beleevingswereld van de studenten (geen standaardlijst) en 3) studenten bij de boekenkeuze veel autonomie geven.

Studenten geven aan dat er veel weerstand is om te lezen. Het lezen kan in ieder geval wel een stuk aantrekkelijker gemaakt worden volgens de studenten. Zo zou een eigen keuze in wat je gaat lezen (autonomie) en het niet verplicht stellen van het lezen van een vaste lijst boeken al een deel van de weerstand kunnen wegnemen. Ook variëren in het type verwerkingsopdrachten en het geven van creatieve opdrachten kunnen het lezen voor studenten leuker en aantrekkelijker maken.

Activiteiten

Docenten Nederlands kennen veel van de voorgelegde leesbevorderingsprogramma's, -campagnes en -activiteiten van naam, maar nemen niet vaak deel aan deze activiteiten. Ook aan andere activiteiten van organisaties buiten de school die gerelateerd zijn aan lezen en leesbevordering nemen erg weinig docenten deel. Docenten bezoeken vrijwel nooit een Bibliotheek of boekhandel met hun studenten en zij bezoeken in verreweg de meeste gevallen ook geen mediatheek of schoolbibliotheek.

Boekencollectie

De helft van alle docenten Nederlands geeft aan dat er op hun school een boekencollectie aanwezig is voor studenten. Uit de groepsgesprekken blijkt dat een deel van de studenten wel weet dat er boeken op school zijn en dat die vaak via een docent kunnen worden geleend. De meeste studenten maken hier echter geen gebruik van en denken dat veel medestudenten er niet van afweten.

Als er op school wel een boekencollectie is, zijn docenten daar redelijk kritisch over. Het gaat daarbij om aspecten van de boekencollectie als de grootte van het aanbod, de aantrekkelijkheid van de boeken voor de studenten (verscheidenheid in onderwerpen en in genres) en de actualiteit van het aanbod.

Drie op de tien docenten Nederlands (29%) zeggen dat hun instelling een samenwerking heeft met een Bibliotheek. Van de mbo-studenten die deelnamen aan de groepsgesprekken heeft niemand genoemd dat zij wisten van een samenwerking met een Bibliotheek.

Als er een samenwerking is met een Bibliotheek geeft bijna de helft van die docenten Nederlands aan dat de Bibliotheek hen voorziet van een passende boekencollectie voor de studenten. En in een derde van de gevallen is er een bibliotheekmedewerker die adviseert over de wijze waarop docenten hun studenten kunnen motiveren om te gaan lezen.

Studenten enthousiasmeren

Docenten Nederlands voelen zich over het algemeen vaak wel deskundig genoeg om studenten enthousiast te krijgen om te gaan lezen. Toch denkt meer dan de helft van de docenten Nederlands slechts een kwart of de helft van de studenten enthousiast te krijgen om te gaan lezen, zelfs met de juiste middelen om ruim aandacht te kunnen besteden aan leesbevordering.

Leesbevordering bij opleidingen PM en OA

Zowel docenten Nederlands als mbo-studenten vinden het belangrijk dat er op de opleidingen Pedagogisch medewerker (PM) en Onderwijsassistent (OA) aandacht wordt besteed aan leesbevordering. Net als bij de andere mbo-opleidingen zijn er volgens de docenten Nederlands ook barrières bij het onderwijzen van het thema leesbevordering. Zij noemen onder andere gebrek aan tijd, past niet in het programma, gebrek aan deskundigheid en geen motivatie bij studenten als mogelijke barrières.

Uit de groepsgesprekken blijkt dat studenten van de opleidingen PM en OA vaak aangeven geen behoefte te hebben aan lessen waarin leesbevordering in het algemeen wordt behandeld. Zij zien wel de toegevoegde waarde van de lessen die gaan over onderwerpen die direct gerelateerd zijn aan hun opleiding, zoals lessen in voorleestechieken.

Het aanbod aan prentenboeken en kinderboeken verschilt per school. Van de docenten Nederlands geeft drie kwart aan dat er op hun school (voor de opleiding PM en OA) een collectie prentenboeken en kinderboeken aanwezig is.

Invloed van corona

Meer dan de helft van de docenten Nederlands geeft aan door corona minder tijd aan leesbevordering te hebben besteed. Dit wordt bevestigd in de groepsgesprekken. Studenten die normaal gesproken tijdens de fysieke lessen zouden lezen, deden dit in de tijd van online lessen niet. Ook werd in sommige gevallen het aantal boeken dat studenten moesten lezen verlaagd.

1 Inleiding

In opdracht van Stichting Lezen heeft DUO Onderwijsonderzoek & Advies in 2021-2022 een onderzoek uitgevoerd naar leesbevordering in het mbo. Dit deden zij door een vragenlijst uit te zetten onder 277 docenten Nederlands die werkzaam zijn op een mbo-school. Extra vragen zijn opgesteld voor docenten (n = 30) die de meeste lestijd spenderen binnen de opleidingen Pedagogisch Medewerker en Onderwijsassistent. Daarnaast zijn er 5 groepsgesprekken gevoerd met 20 mbo-studenten, om zo meer inzicht te krijgen in de plek van lezen en leesonderwijs in het mbo en in de leesattitude van de jongvolwassenen (op de opleiding).

Het onderzoek geeft een representatief beeld van de stand van zaken rondom leesbevordering in het mbo-onderwijs. Dergelijk stand-van-zakenonderzoek is een vervolg op eerdere onderzoeken bij andere onderwijssectoren. Zo heeft Stichting Lezen de afgelopen jaren leesbevordering in kaart gebracht bij pabo's (Oberon & MK Advies + Onderzoek, 2020), bij de kinderopvang (Kantar, 2020), bij het basisonderwijs (DUO Onderwijsonderzoek & Advies, 2019), bij het vmbo (DUO Onderwijsonderzoek & Advies, 2018) en bij havo-vwo (DUO Onderwijsonderzoek & Advies, 2016; Oberon, 2016). Het mbo ontbrak nog in deze rij stand-van-zakenonderzoeken, maar is wel degelijk een belangrijke sector als het om leesbevordering gaat.

De meerderheid van de Nederlandse studenten volgt een opleiding op het mbo. Uit onderzoek weten we dat de taal- en leesvaardigheid van een groot aantal mbo-studenten versterkt kan worden.¹ Deze vaardigheid is van belang om de opleiding goed te doorlopen, met name bij de beroepsvakken. Ook is goed kunnen lezen onmisbaar wanneer de studenten een baan hebben en zichzelf moeten kunnen redden in de 21ste-eeuwse maatschappij.

Om in te kunnen zetten op leesvaardigheid en leesmotivatie bij mbo-studenten willen we eerst achterhalen hoe het mbo-onderwijs momenteel wordt vormgegeven als het om leesbevordering gaat. Vervolgens gaan we na welke onderdelen er goed verlopen en op welke gebieden er winst valt te behalen. Op basis van de onderzoeksresultaten doet Stichting Lezen enkele aanbevelingen voor leesbevordering in de mbo-sector.

¹ Broekhof, K (2020). *Meer Lezen, beter in taal – mbo: Effecten van lezen op taalontwikkeling*. Amsterdam: Stichting Lezen.

2 Onderzoeksdoelstellingen

De doelstellingen voor het onderzoek luiden als volgt:

Docenten Nederlands in het mbo

1. Inzicht krijgen in het belang dat docenten Nederlands in het mbo hechten aan het stimuleren van studenten om fictie en non-fictie te lezen.
2. Inzicht krijgen in de mate waarin en de wijze waarop docenten Nederlands in het mbo studenten stimuleren om fictie en non-fictie te lezen.
3. Inzicht krijgen in deelname aan leesbevorderingsprogramma's door docenten Nederlands in het mbo en (als men er gebruik van maakt) in de waardering van deze leesbevorderingsprogramma's.
4. Inzicht krijgen in de behoefte van docenten Nederlands in het mbo aan ondersteuning (kennisverspreiding, leesbevorderingsprogramma's): welk type ondersteuning en de vorm waarin?
5. Inzicht krijgen in de knelpunten die docenten Nederlands in het mbo ervaren bij het stimuleren van studenten om fictie en non-fictie te lezen.

Mbo-studenten

6. Inzicht krijgen in het leesgedrag van mbo-studenten (en in het bijzonder de studenten van pedagogisch werk en onderwijsassistent) en in de attitude van studenten t.a.v. het lezen van fictie en non-fictie (als zij niet lezen en/of een negatieve houding hebben t.a.v. het lezen van fictie en non-fictie: 'wat maakt', of m.a.w. hoe komt het dat zij niet lezen of een negatieve houding hebben?).
7. Inzicht krijgen in hoe studenten in het mbo (en in het bijzonder de studenten van pedagogisch werk en onderwijsassistent) gestimuleerd kunnen worden om (meer) fictie en non-fictie te lezen (wat werkt wel en wat werkt niet?).

3 Onderzoeksopzet

3.1 Kwantitatief onderzoek

Onderzoeksgroep en methode

We hebben een kwantitatief online onderzoek uitgevoerd onder docenten Nederlands in het mbo. De veronderstelling is dat het met name docenten Nederlands zijn die het lezen onder mbo-studenten kunnen bevorderen.

Het online veldwerk voor het onderzoek is door DUO Onderwijsonderzoek & Advies uitgevoerd. De respons is in november en december 2021 gerealiseerd met de inzet van onze onderwijsdatabase (met de namen en e-mailadressen van docenten Nederlands in het mbo), via een doorstuurverzoek naar directeuren in het mbo en via de algemene link die Stichting Lezen zelf heeft verspreid.

We hebben de volgende nettorespons gerealiseerd:

Tabel 1

Nettorespons mbo-docenten Nederlands

Onderzoeksgroep	Nettorespons
Docenten Nederlands in het mbo	n = 277

Vragenlijst

De vragenlijst is in nauw overleg met Stichting Lezen door DUO Onderwijsonderzoek & Advies opgesteld en bestond uit 48 vragen over onder andere de thema's het beleid op school voor leesbevordering, leesbevordering tijdens de lessen, drempels en barrières, de boekencollectie op school, studenten enthousiasmeren om te lezen, leesbevordering bij de opleidingen PM en OA en de invloed van corona.

We hebben aan de docenten Nederlands gevraagd om de vragenlijst in te vullen voor de sector en het type studenten waar zij (het meeste) les aan geven. Wanneer de docent (ook) lesgeeft aan studenten Pedagogische medewerker (PM) en/of studenten Onderwijsassistent (OA) hebben we gevraagd de vragenlijst voor deze groep in te vullen.

Rapportage

Hoofdstuk 2 van deze rapportage bevat een samenvatting van de belangrijkste resultaten van het onderzoek. We hebben de volledige resultaten weergegeven in grafieken en tabellen (zie hoofdstuk 4).

3.2 Kwalitatief onderzoek

Onderzoeksgroep en methode

Aanvullend op het kwantitatieve onderzoek onder docenten Nederlands in het mbo wilde Stichting Lezen graag mbo-studenten bij het onderzoek betrekken. Om dit te bewerkstelligen hebben we ervoor gekozen een aantal groepsgesprekken te organiseren met mbo-studenten. In ieder geval wilden we mbo-studenten Pedagogisch medewerker en Onderwijsassistent bij het onderzoek betrekken. Daarnaast hebben we gestreefd naar een mix van studenten van verschillende opleidingen/sectoren en niveaus.

Docenten die aan het kwantitatieve onderzoek hebben deelgenomen, kregen een e-mail met het verzoek de uitnodiging voor deelname aan een groepsgesprek door te sturen naar hun mbo-studenten.

De vijf groepsgesprekken vonden eind maart, begin april 2022 plaats en werden online (via Teams) afgenomen. Elk groepsgesprek duurde circa anderhalf uur en werd geleid door een gespreksleider van DUO Onderwijsonderzoek & Advies. Uiteindelijk hebben twintig mbo-studenten deelgenomen aan de groepsgesprekken. De studenten hadden verschillende achtergronden. Er deden zes studenten mee van de opleiding onderwijsassistent (niveau 4), één student van de opleiding gespecialiseerd pedagogisch medewerker (niveau 4), drie studenten toegepaste biologie (niveau 4), twee studenten van de kappersopleiding (niveau 2), één student commercieel medewerker (niveau 3), één student mediaredactiemedewerker (niveau 4), één student verzorgende IG (niveau 3), één student verpleegkunde (niveau 4), één student bedrijfsleider dierverzorger (niveau 4), één student financieel-administratief medewerker (niveau 2) en twee studenten juridisch-financieel medewerker (niveau 4).

Checklist

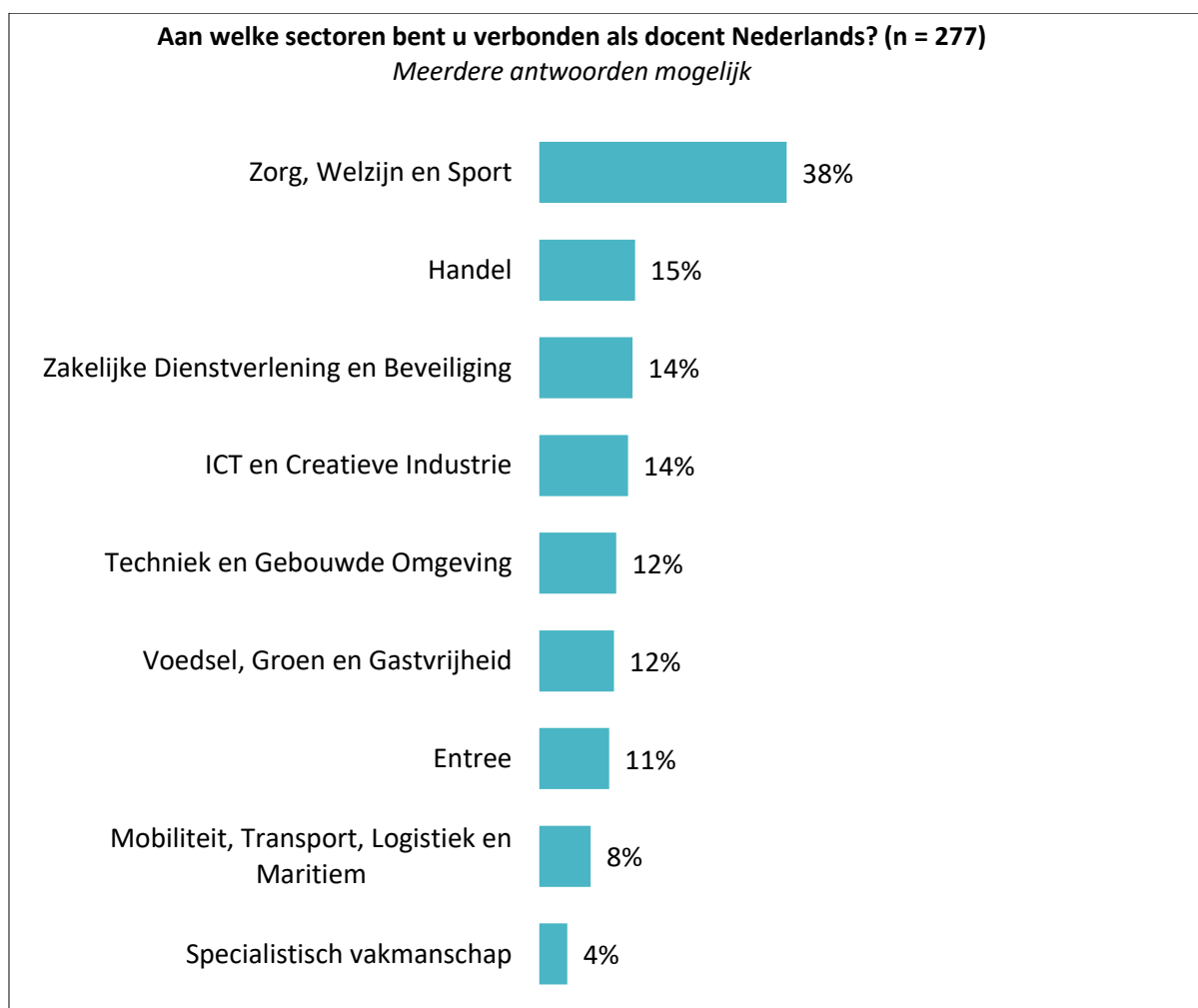
In overleg met Stichting Lezen heeft DUO Onderwijsonderzoek & Advies een checklist opgesteld voor de groepsgesprekken.

4 Resultaten

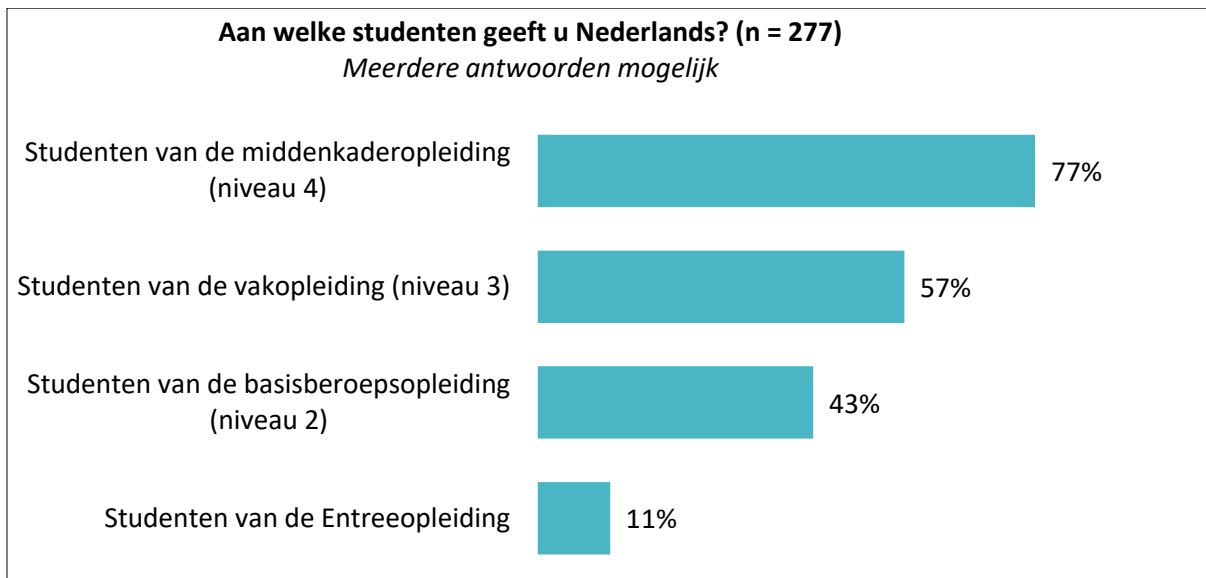
We hebben de docenten Nederlands allereerst een aantal selectievragen voorgelegd om te bepalen welke vervolgvragen zij in het onderzoek voorgelegd zouden krijgen. In paragraaf 4.1 tonen we de resultaten van de selectievragen.

4.1 Achtergrond docenten

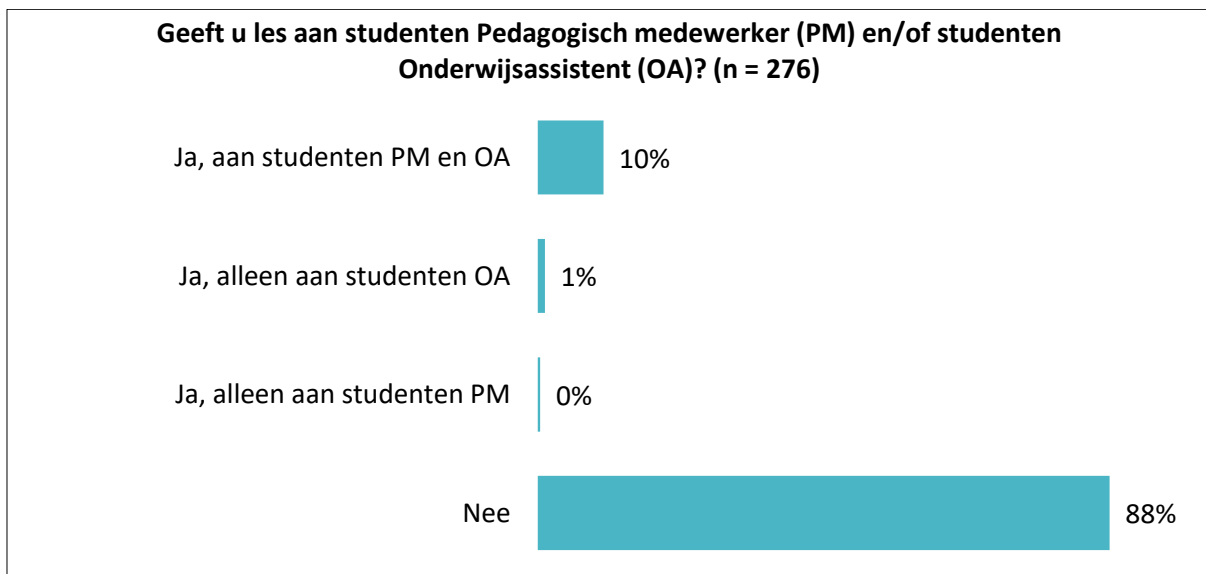
Aan de docenten Nederlands is gevraagd aan welke sectoren zij verbonden zijn als docent Nederlands. Twee vijfde (38%) van de docenten geeft aan dat zij verbonden zijn aan de sector Zorg, Welzijn en Sport.

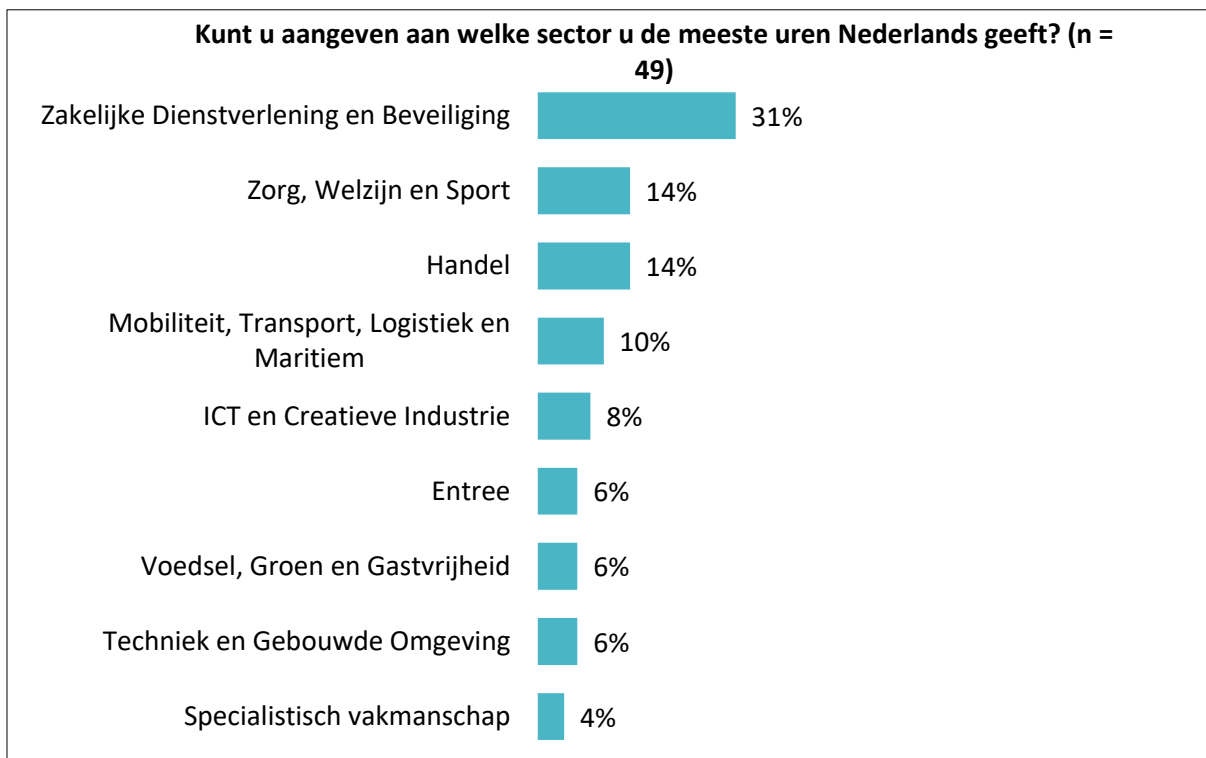
Vervolgens is gevraagd aan welk niveau studenten de docenten Nederlands lesgeven. Drie kwart (77%) van de docenten geeft aan dat zij aan studenten van de middenkaderopleiding (niveau 4) Nederlands geven en ruim de helft (57%) geeft Nederlands aan studenten van de vakopleiding (niveau 3). Ruim twee vijfde (43%) geeft Nederlands aan studenten van de basisberoepsopleiding (niveau 2) en 11% geeft Nederlands aan studenten van de Entreeopleiding (niveau 1).

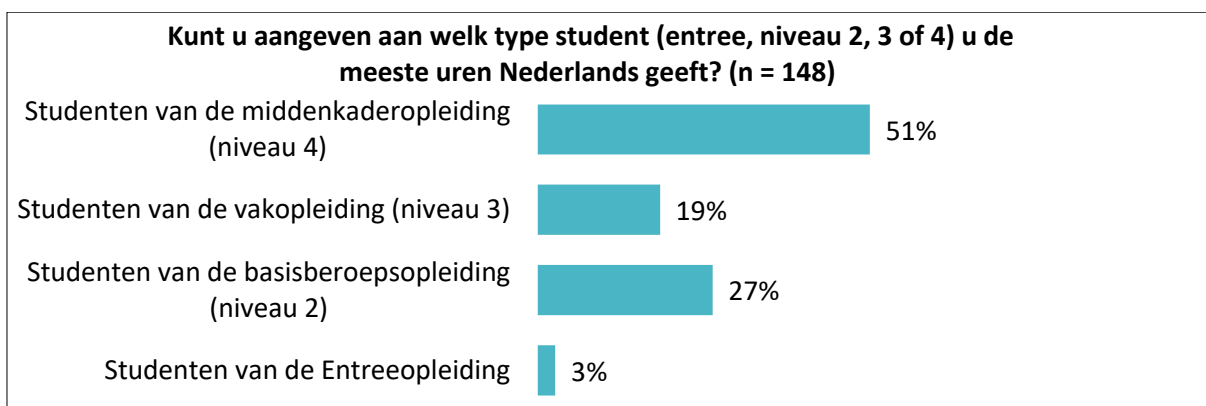
Tevens is aan de docenten gevraagd of zij lesgeven aan studenten Pedagogische medewerker (PM) en/of studenten Onderwijsassistent (OA). Docenten die lesgeven aan studenten Pedagogische medewerker (PM) en/of studenten Onderwijsassistent (OA) krijgen een aantal aanvullende vragen voorgelegd. Een tiende (10%) van de docenten Nederlands geeft wel les aan studenten Pedagogische medewerker (PM) en/of studenten Onderwijsassistent (OA). Het overgrote deel (88%) van de docenten antwoordt dat dit niet het geval is.

Aan de docenten Nederlands die hebben aangegeven aan meerdere sectoren les te geven (n = 49) is gevraagd aan welke sector zij de meeste uren Nederlands geven. Bijna een derde (31%) van de docenten geven de meeste uren Nederlands in de sector Zakelijke Dienstverlening en Beveiliging.

Tot slot is aan de docenten Nederlands die hebben aangegeven aan meerdere typen studenten les te geven gevraagd om aan te geven aan welk type student zij de meeste uren Nederlands geven. Circa de helft (51%) van de docenten geeft de meeste uren Nederlands aan studenten van de middenkaderopleiding (niveau 4), gevolgd door een kwart (27%) van de docenten die studenten van de basisberoepsopleiding (niveau 2) de meeste uren Nederlands geven. Een vijfde (19%) geeft de meeste uren Nederlands aan studenten van de vakopleiding (niveau 3) en slechts 3% geeft aan dat zij aan studenten van de Entreeopleiding de meeste uren Nederlands geven.

4.2 Achtergrond mbo-studenten

Aan het onderzoek hebben twintig mbo-studenten deelgenomen. De antwoorden van deze twintig studenten geven een goed beeld van de stand van zaken rondom leesbevordering in het mbo. Echter, hier moet wel een kanttekening bij worden geplaatst. De meeste studenten die hebben deelgenomen aan de groepsgesprekken hebben enigszins affiniteit met lezen en de gegeven antwoorden zijn daarom niet representatief voor de hele groep mbo-studenten.

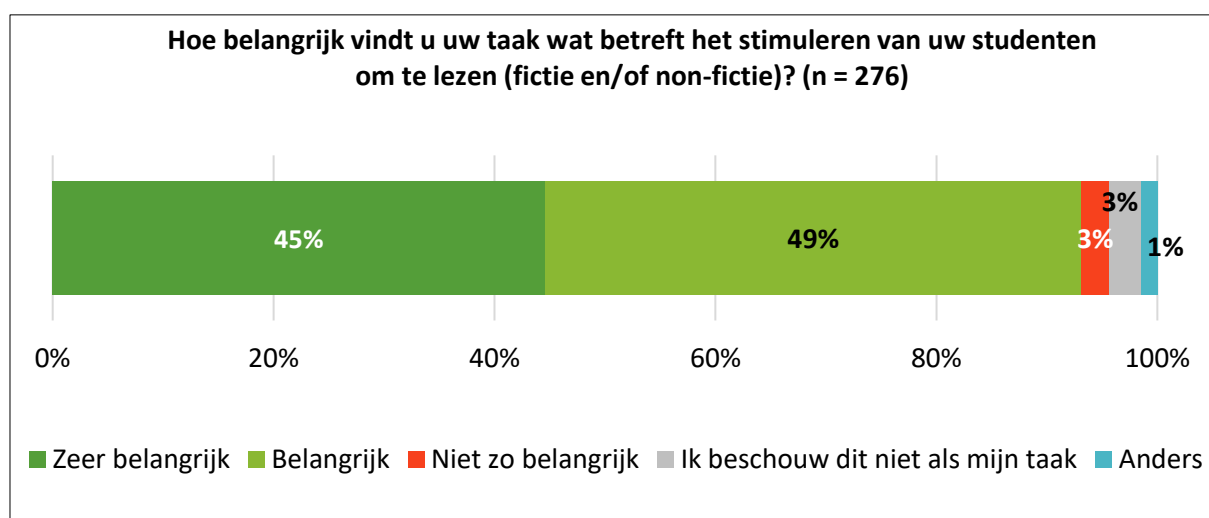
Aan het begin van de groepsgesprekken hebben we de studenten een aantal inleidende vragen over het thema lezen voorgelegd. Allereerst hebben we aan de studenten open gevraagd wat zij verstaan onder lezen. Het meest gegeven antwoord is 'een boek lezen'. De studenten associëren lezen voornamelijk met een boek, maar komen ook tot de conclusie dat ze eigenlijk de hele dag met lezen te maken hebben. Bijvoorbeeld bij het lezen van reclame of een poster, verhalen op social media en op school voor opdrachten.

Alle deelnemende studenten vinden lezen belangrijk en de meeste van hen lezen weleens of zelfs vaak een boek. Boeken worden vooral gelezen in de vakanties, wanneer de studenten niet druk zijn met school. Boeken die de studenten leuk vinden, vallen voornamelijk in de categorieën fantasy, young adult en thrillers. Ook vinden enkele studenten het leuk om stripboeken te lezen.

De meeste studenten lezen het liefst op papier. Vaak wordt als reden gegeven dat je bij papieren boeken kunt zien hoe ver je bent en dus ook hoeveel je nog moet lezen. Het is overzichtelijker dan digitaal lezen.

4.3 Beleid op school

Aan de docenten Nederlands is gevraagd hoe belangrijk zij hun taak vinden wat betreft het stimuleren van hun studenten om (fictie en/of non-fictie) te lezen. Het overgrote deel (94%) geeft aan dat zij dit (zeer) belangrijk vinden. Slechts een klein deel vindt dit niet zo belangrijk (3%) of beschouwt dit niet als hun taak (3%).

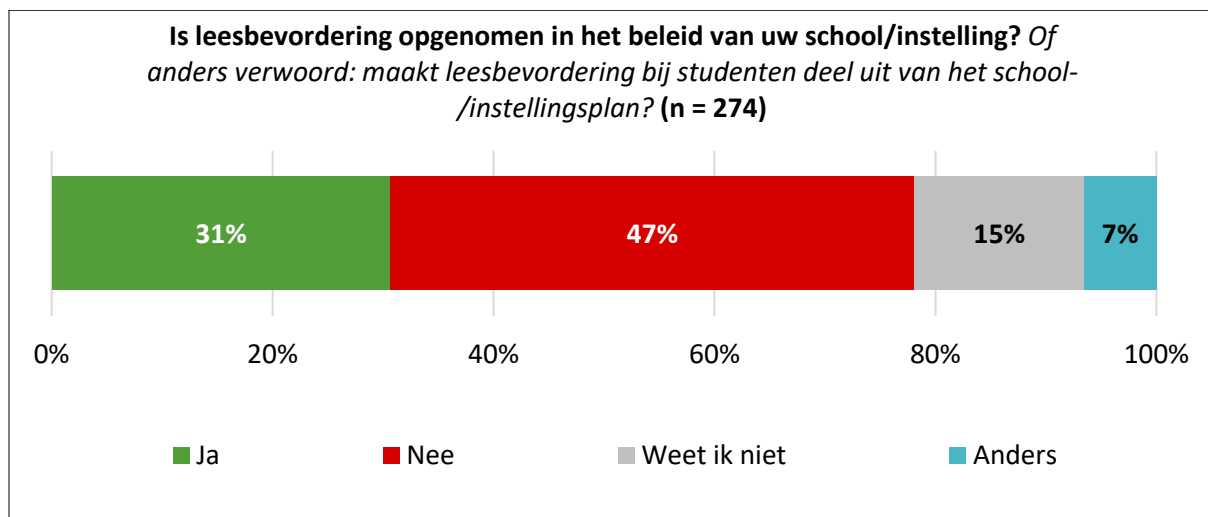

Groepsgesprekken met mbo-studenten

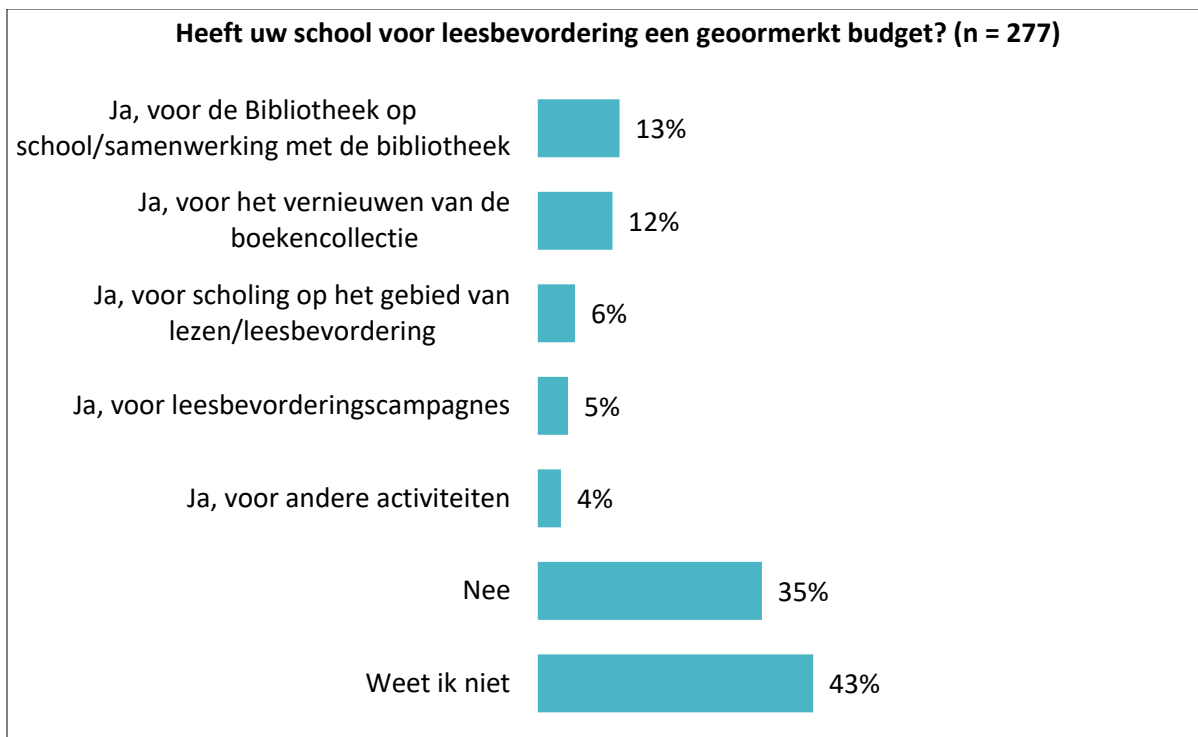
Uit de groepsgesprekken met mbo-studenten blijkt dat studenten lezen belangrijk vinden. Zij geven aan dat lezen belangrijk is voor een goede taalontwikkeling en woordenschat. Ze vinden het belangrijk om te kunnen begrijpen wat ze lezen. Ook vinden de studenten lezen belangrijk voor hun toekomst, aangezien zij tijdens hun werk/stage op een of andere manier allemaal te maken krijgen met teksten lezen en/of schrijven. Voorbeelden die worden genoemd zijn: klantcontact (waarbij je netjes moet kunnen schrijven), teksten maken voor een website, verslagen schrijven, sollicitatiebrieven schrijven, artikelen/handleidingen/contracten lezen, kinderen voorlezen, etc.

Ondanks dat studenten lezen belangrijk vinden, is het merendeel van hen van mening dat het niet nodig is om hier in het mbo veel aandacht aan te besteden. Studenten geven aan dat zij het vooral belangrijk vinden dat hier in het primair en voortgezet onderwijs aandacht aan wordt besteed. De studenten zeggen ook dat zij op deze leeftijd wel kunnen lezen en dat veel van wat er nu in de les behandeld wordt herhaling is van wat zij al op de middelbare school hebben gehad. Eén student geeft aan dat het de verantwoordelijkheid van de student zelf is om zijn of haar Nederlands op te krikken als hij/zij daar moeite mee heeft. Omdat studenten op het mbo zich specialiseren in een bepaald vakgebied, zouden de studenten, als er toch aandacht aan lezen wordt besteed, dit graag willen koppelen aan het onderwerp van hun opleiding.

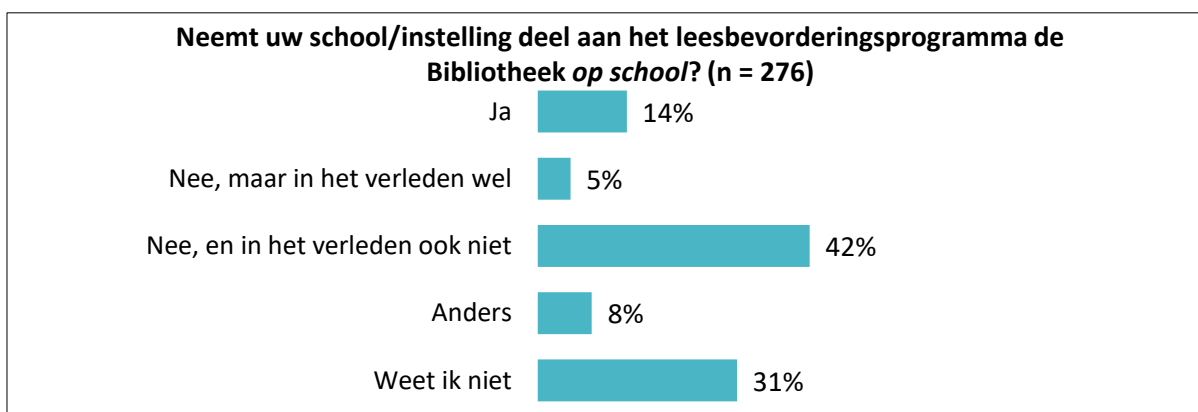
We hebben de docenten gevraagd of leesbevordering opgenomen is in het beleid van hun school/instelling. Bijna een derde (31%) van de docenten Nederlands geeft aan dat dit het geval is. Maar bijna de helft (47%) van de docenten antwoordt dat leesbevordering juist niet in het beleid van hun school/instelling is opgenomen. Relatief veel docenten weten het niet (15%).

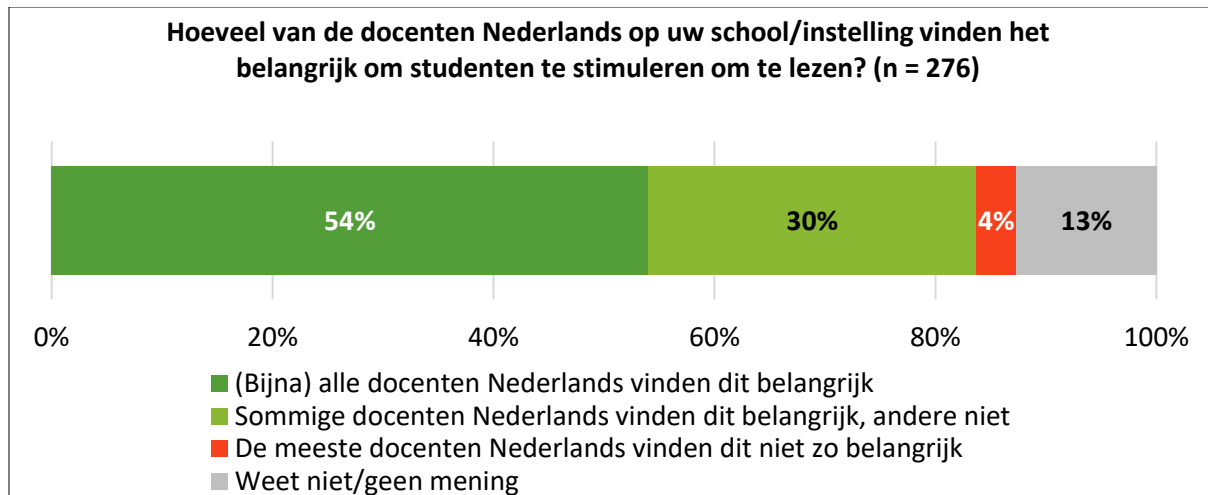
Vervolgens is aan de docenten gevraagd of hun school voor leesbevordering een geormerkt budget heeft. Ruim een derde (35%) van de docenten Nederlands geeft aan dat dit niet het geval is. Ruim twee vijfde (43%) van de docenten weet dit niet. Circa een vijfde (22%) van de docenten antwoordt dat er wel een geormerkt budget is voor leesbevordering op school.

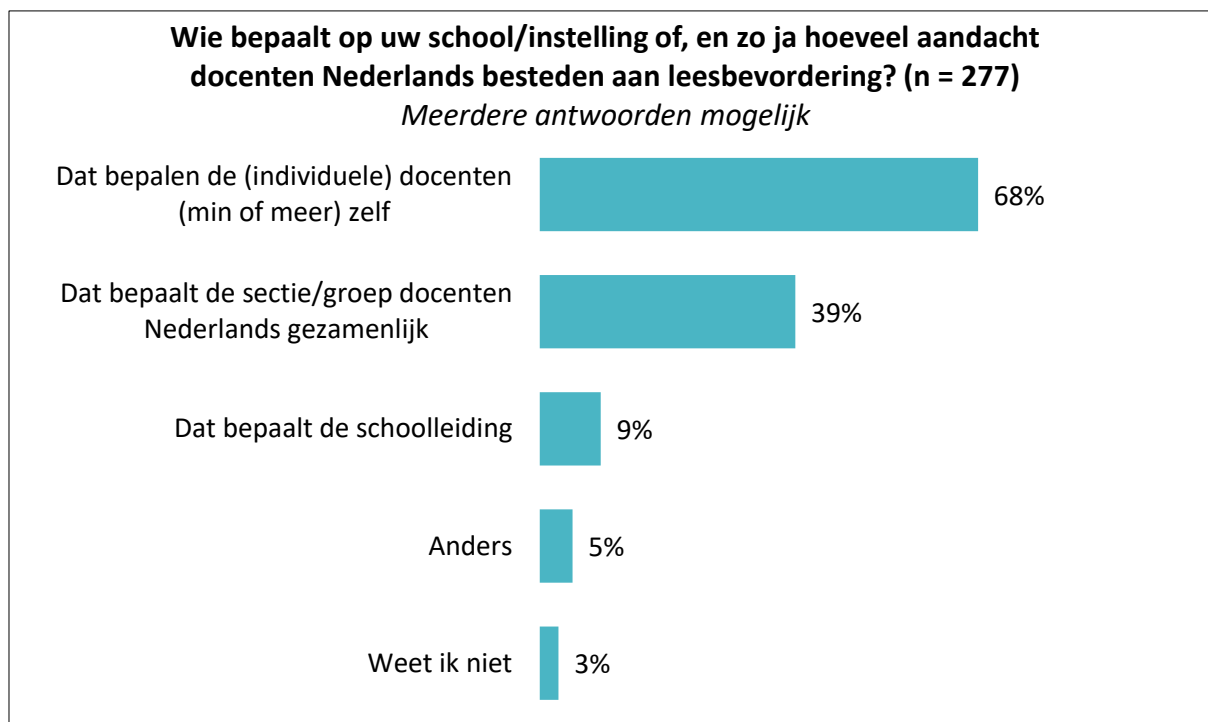
Twee vijfde (42%) van de docenten Nederlands geeft aan dat hun school/instelling niet deelneemt aan het leesbevorderingsprogramma de Bibliotheek *op school* en dit in het verleden ook niet heeft gedaan. Bijna een derde (31%) antwoordt aan het niet te weten. 14% van de docenten Nederlands zegt dat hun school/instelling wel deelneemt aan de Bibliotheek *op school*.

Aan de docenten is gevraagd hoeveel van de docenten Nederlands op hun school/instelling het belangrijk vinden om studenten te stimuleren om te lezen. Het overgrote deel (84%) geeft aan dat sommige of (bijna) alle docenten Nederlands dit belangrijk vinden. Slechts een klein deel (4%) antwoordt dat de meeste docenten Nederlands op hun school/instelling dit niet zo belangrijk vinden.

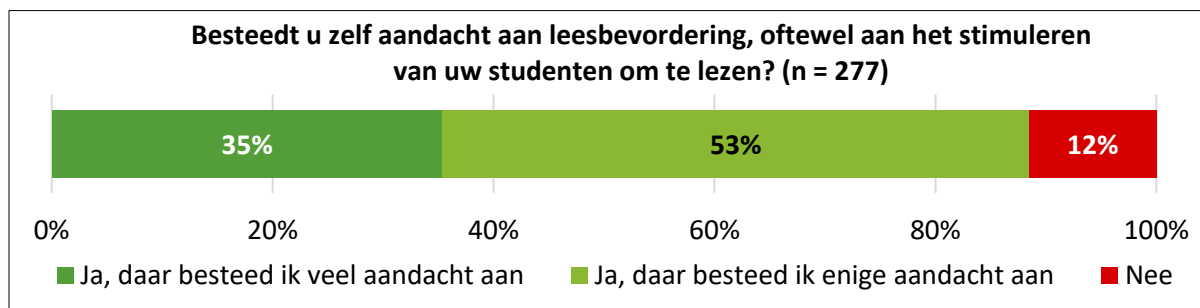

Tevens is gevraagd wie op hun school/instelling bepaalt of, en zo ja hoeveel aandacht docenten Nederlands besteden aan leesbevordering. Ruim twee derde (68%) van de docenten Nederlands geeft aan dat de (individuele) docenten dit (min of meer) zelf bepalen. Gevolgd door twee vijfde (39%) van de docenten die antwoorden dat de sectie/groep docenten Nederlands dat gezamenlijk bepaalt.

4.4 Leesbevordering tijdens de lessen

Aan de docenten Nederlands is gevraagd of zij aandacht besteden aan het stimuleren van hun studenten om te lezen. Het overgrote deel (88%) van de docenten geeft aan dat zij daar enige tot veel aandacht aan besteden.

Groepsgesprekken met mbo-studenten

Uit de groepsgesprekken met mbo-studenten komt naar voren dat bij maar weinig studenten tijdens de les aandacht wordt besteed aan lezen, bijvoorbeeld door vrij lezen of voorgelezen worden. Bij enkele studenten is aan het begin van de les Nederlands tijd ingepland om zelf te lezen (een half uur ongeveer). Twee studenten (van dezelfde opleiding) vertellen dat bij hen in de klas de docent voorleest, terwijl de studenten moeten meelesen. Alle studenten krijgen dan een exemplaar van het boek om mee te lezen.

Studenten die aangeven dat er in de lessen tijd is ingepland om te lezen, zeggen dat dit in de praktijk vaak niet gebeurt. Studenten zijn vaak tijdens het lezen bezig met andere dingen, bijvoorbeeld met hun telefoon.

Een groot deel van de studenten zeggen dat zij tijdens de les geen tijd besteden aan lezen, maar dat zij tijdens hun opleiding wel een bepaald aantal boeken moeten lezen en hier een verslag en/of andere opdracht bij moeten maken.

Aan de docenten die hebben aangegeven geen aandacht te besteden aan leesbevordering (12%) is (open) gevraagd wat de reden(en) hiervoor is/zijn. Deze antwoorden hebben we vervolgens zo veel mogelijk ingedeeld in een categorie. De gecodeerde antwoorden zijn weergegeven in tabel 2.

Tabel 2*Waarom besteden docenten geen aandacht aan leesbevordering?*

Antwoorden	%
Gebrek aan tijd	28%
Prioriteiten liggen ergens anders	25%
Weerstand studenten / weinig belangstelling studenten	25%
Gebrek aan faciliteiten	6%
Geen examenvereiste	3%
Anders	13%

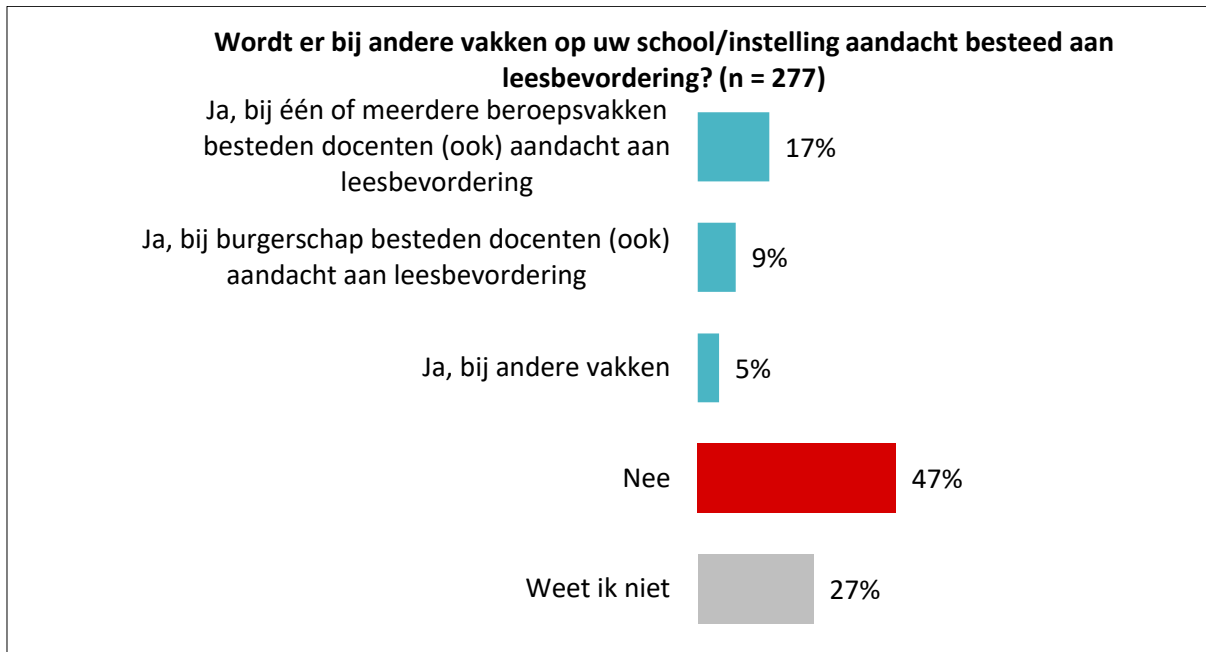
Groepsgesprekken met mbo-studenten

Uit de groepsgesprekken met mbo-studenten blijkt dat er onder (mede)studenten inderdaad weerstand is om te gaan lezen. Veel studenten houden er niet van of zij hebben er geen interesse in en stellen het lezen en boekopdrachten zo veel mogelijk uit. Ook worden studenten snel afgeleid door hun telefoon (prikkel). Studenten die hebben aangegeven dat er bij hen in de les tijd wordt besteed aan lezen, zeggen dat een deel echt leest, maar dat veel studenten op hun telefoon zitten in deze tijd.

Het lezen van boeken wordt volgens de studenten door veel van hun medestudenten ervaren als saai. Eén student geeft aan dat een boek lezen niet meer als normaal wordt gezien door veel studenten. Zij zegt dat als je ervoor uitkomt dat je boeken leest, vrienden daarop kunnen afknappen. Een andere student, die erg graag leest, had een soortgelijke ervaring. Zij werd raar aangekeken en uitgelachen toen zij vertelde dat lezen haar hobby is.

Verder is er volgens de studenten ook veel weerstand tegen lezen door de verplichting vanuit de huidige of de vorige (middelbare) school. Studenten hebben op de middelbare school vaak boeken van een lijst moeten lezen, wat voelde als gedwongen.

Aan alle docenten Nederlands, dus zowel docenten die geen aandacht besteden aan leesbevordering als de docenten die wel aandacht besteden aan leesbevordering, is gevraagd of er bij andere vakken op hun school/instelling aandacht besteed wordt aan leesbevordering. Bijna een derde (31%) van de docenten Nederlands geeft aan dat dit bij verschillende andere vakken het geval is. Bijna de helft (47%) antwoordt daarentegen dat dit juist niet het geval is bij andere vakken. Ruim een kwart (27%) weet het niet.

Groepsgesprekken met mbo-studenten

Tijdens de groepsgesprekken met mbo-studenten wordt bevestigd dat er in veel gevallen geen aandacht wordt besteed aan leesbevordering bij andere vakken dan Nederlands. Slechts een enkele student geeft aan ook bij het vak Engels een boek te moeten lezen.

De volgende vragen (tot paragraaf 4.6) zijn alleen voorgelegd aan docenten die zelf wel aandacht besteden aan leesbevordering (n = 245).

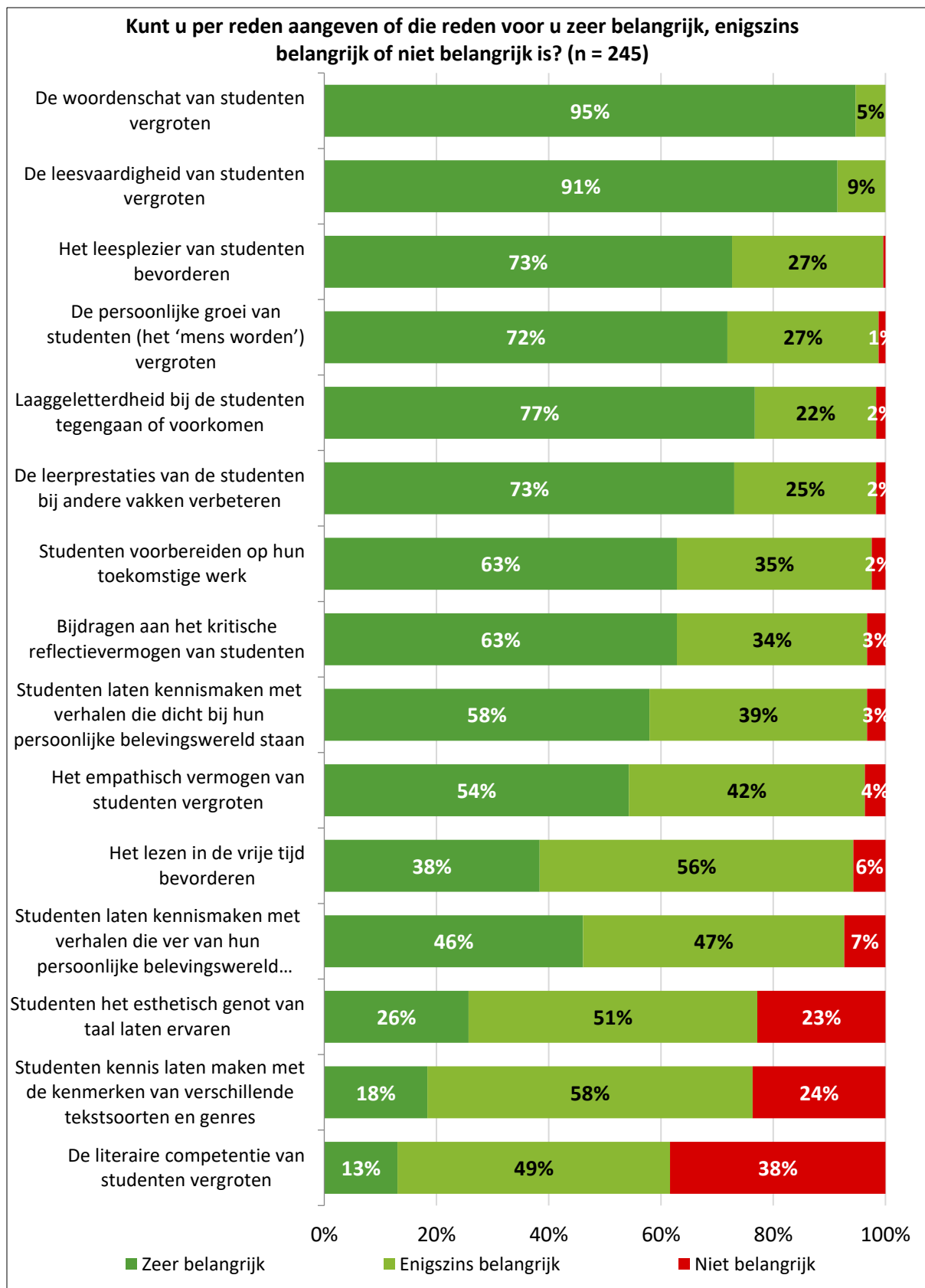
Aan de docenten die wel aandacht besteden aan leesbevordering (88%) is (open) gevraagd of zij konden beschrijven hoe zijzelf in hun lessen aandacht besteden aan leesbevordering, dus wat zij doen om hun studenten zover te krijgen dat zij gaan lezen of dat zij plezier krijgen in het lezen. De gecodeerde antwoorden zijn weergegeven in de onderstaande tabel.

Tabel 3

Hoe besteden de docenten aandacht aan leesbevordering?

Antwoorden	%
Tijd maken voor vrij lezen / boek lezen	28%
Aansluiten bij beleavingswereld/actualiteit (krant, strip, studie enz.)	22%
Belang van lezen aantonen / boekpromotie	16%
Schoolbibliotheek (oprichten) / boeken in de klas	10%
Verschillende werkvormen/opdrachten	7%
Voorlezen, samen lezen	6%
Leeslijst/leesportfolio	3%
Geen/n.v.t.	2%
Anders	6%

Ook is gevraagd of zij per reden om tijdens hun lessen aandacht te besteden aan leesbevordering (zie onderstaande grafiek) konden aangeven hoe belangrijk zij die reden vinden. Alle docenten zeggen dat zij de redenen 'de woordenschat van studenten vergroten' en 'de leesvaardigheid van studenten vergroten' enigszins/zeer belangrijk vinden. De redenen die relatief veel docenten Nederlands niet belangrijk vinden, zijn 'studenten het esthetisch genot van taal laten ervaren' (23% geeft aan deze reden niet belangrijk te vinden), 'studenten kennis laten maken met de kenmerken van verschillende tekstsoorten en genres' (24%) en 'de literaire competentie van studenten vergroten' (38%).

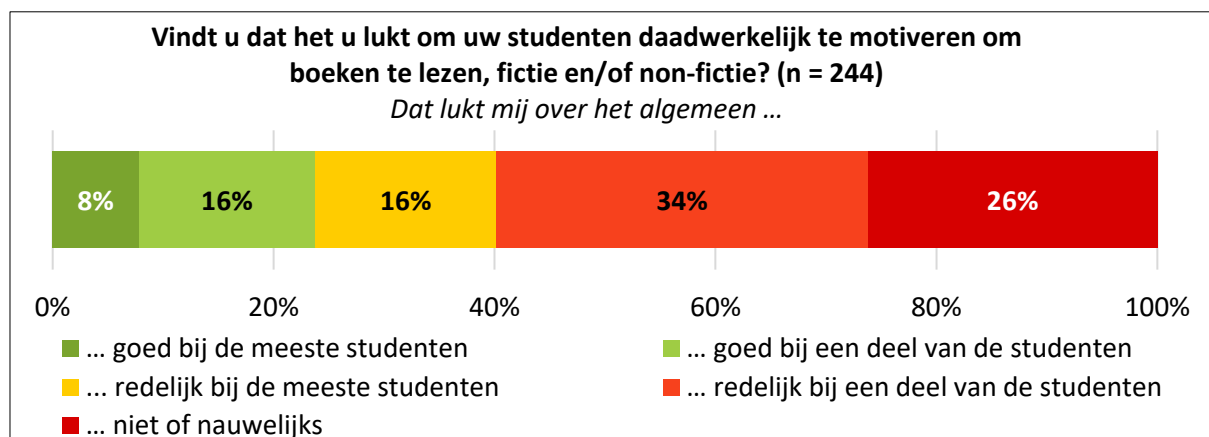
Vervolgens hebben we de docenten gevraagd om de redenen die voor hen zeer belangrijk zijn om tijdens hun lessen aandacht te besteden aan leesbevordering te rangschikken tot een top drie. Op deze manier geven we inzicht in de belangrijkste redenen. De redenen die het vaakst genoemd worden, staan eveneens op de eerste en tweede plaats in de top drie. Het verbeteren van leerprestaties bij andere vakken, wat minder vaak wordt genoemd, staat op de derde plaats.

Top drie redenen voor docenten Nederlands:

1. de woordenschat van studenten vergroten;
2. de leesvaardigheid van studenten vergroten;
3. de leerprestaties van de studenten verbeteren, voor het vak Nederlands en andere vakken.

4.5 Drempels en barrières

Aan de docenten Nederlands is gevraagd of zij vinden dat het hun lukt om hun studenten daadwerkelijk te motiveren om boeken te lezen, fictie en/of non-fictie. Een kwart (24%) van de docenten geeft aan dat het hun bij een deel of de meeste studenten goed lukt. Daarentegen antwoordt een kwart (26%) dat het hun niet of nauwelijks lukt om studenten daadwerkelijk te motiveren om boeken te lezen.

Aan de docenten Nederlands die hebben aangegeven dat het hun goed of redelijk lukt om (een deel van de) studenten te motiveren om boeken te lezen, is vervolgens gevraagd 'wat het maakt' dat het hun lukt om (veel of een deel van hun) studenten daadwerkelijk aan het lezen te krijgen. De gecodeerde antwoorden zijn weergegeven in tabel 4.

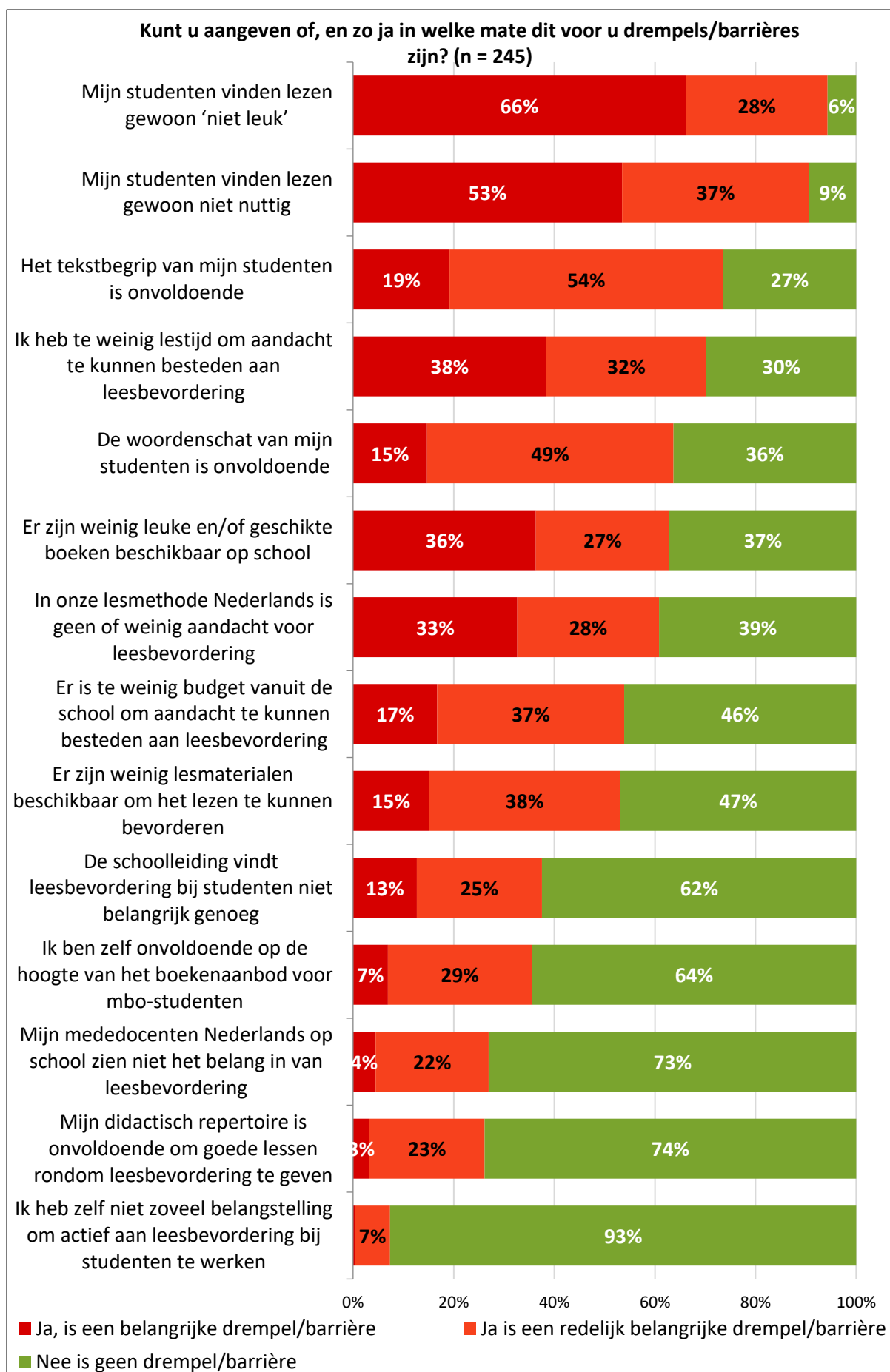
Tabel 4*Hoe lukt het docenten studenten te motiveren om boeken te lezen?*

Antwoorden	%
Eigen enthousiasme, positief zijn	24%
Aansluiten bij belevingswereld/boekentips	20%
Keuzevrijheid/autonomie bij leerling	18%
Onderdeel van het curriculum (in rooster, cijfer, enz.)	14%
Belang lezen overbrengen	7%
Rust te brengen in de klas tijdens lezen	4%
Anders	13%

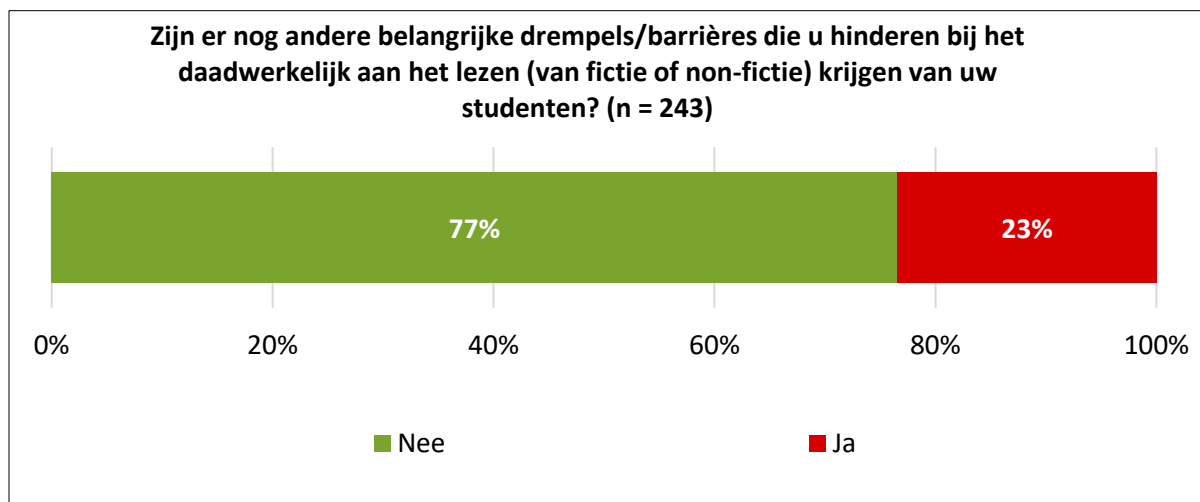
Groepsgesprekken met mbo-studenten

Tijdens de groepsgesprekken met mbo-studenten gaven de studenten aan dat keuzevrijheid in wat ze lezen, en dat boeken die aansluiten bij hun belevingswereld kunnen bijdragen aan de motivatie om boeken te gaan lezen.

Daarna is aan de docenten Nederlands gevraagd of zij konden aangeven in welke mate de redenen in de grafiek op de volgende pagina voor hen drempels/barrières zijn om hun studenten aan het lezen te krijgen. Het overgrote deel van de docenten antwoordt dat de redenen 'mijn studenten vinden lezen gewoon 'niet leuk'' (94%) en 'mijn studenten vinden lezen gewoon niet nuttig' (90%) (redelijk) belangrijke drempels/barrières zijn. De reden 'ik heb zelf niet zoveel belangstelling om actief aan leesbevordering bij studenten te werken' is voor 93% van de docenten geen drempel/barrière.

Aan de docenten Nederlands is gevraagd of er, naast de redenen genoemd in de grafiek op de vorige pagina, nog andere belangrijke drempels/barrières zijn die hen hinderen bij het daadwerkelijk aan het lezen krijgen van hun studenten. Een kwart (23%) van de docenten zegt dat dit het geval is.

De vaakst genoemde drempels/barrières zijn weergegeven in tabel 5.

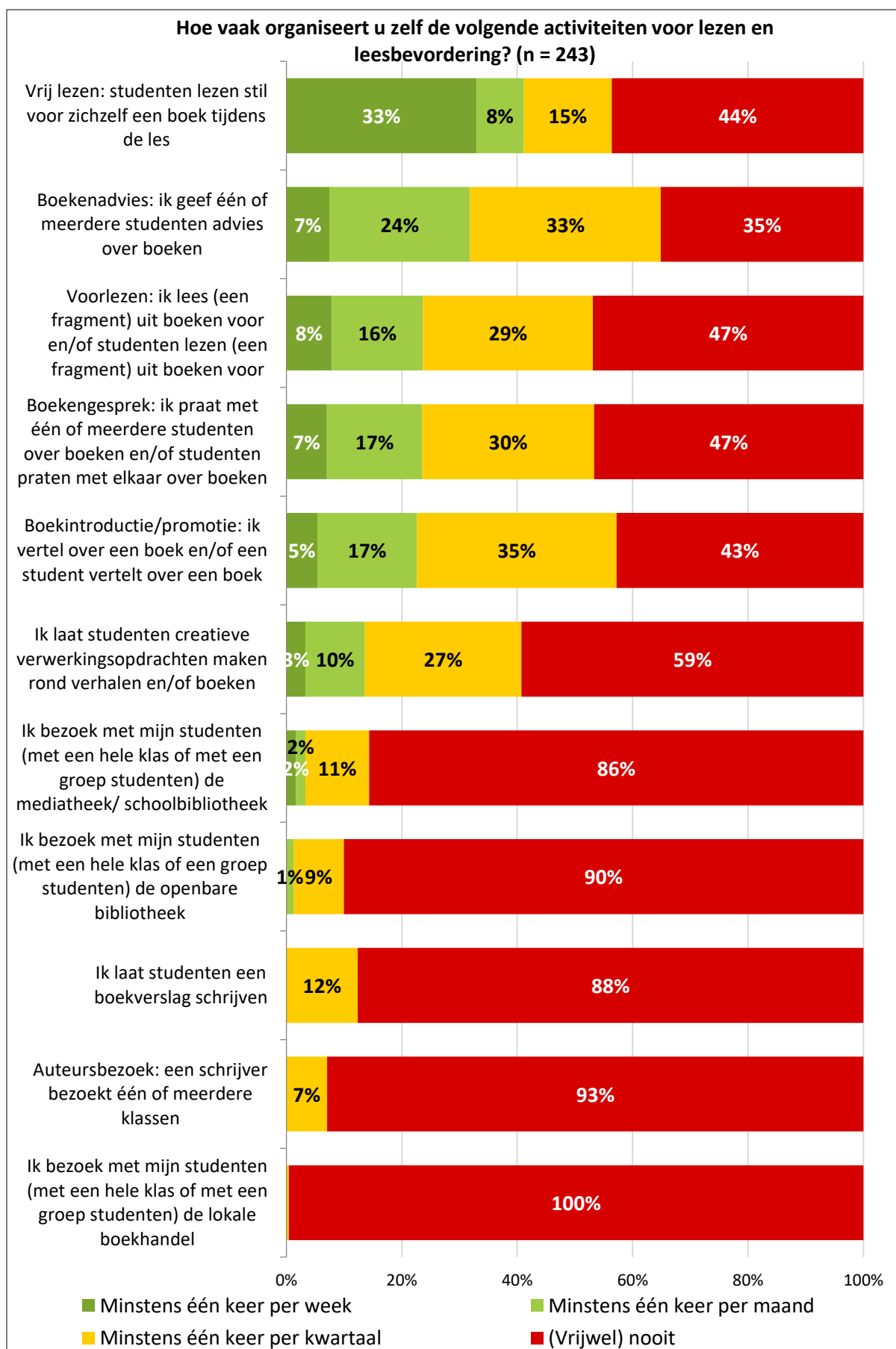
Tabel 5

Vaakst genoemde drempels/barrières.

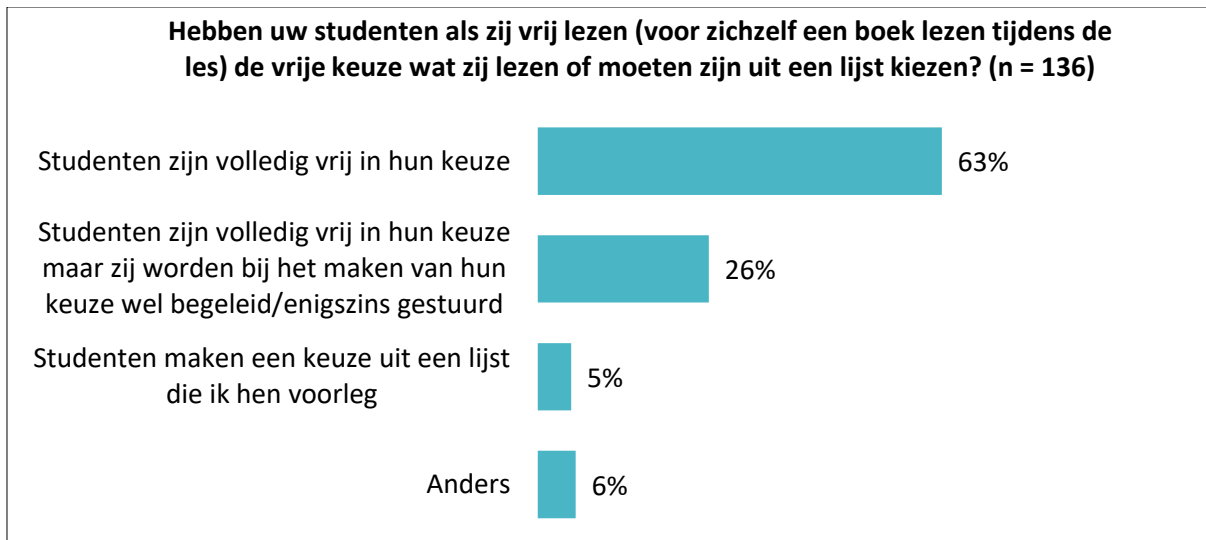
Antwoorden	%
Geen onderdeel van het curriculum / te weinig tijd	26%
Schaars boekenaanbod in het algemeen	17%
Slecht concentreren / andere interesses	16%
Weinig draagvlak collega's	12%
Verschillen tussen studenten	12%
(Te veel) nadruk op examens	7%
Anders	10%

4.6 Activiteiten

Aan de docenten Nederlands is gevraagd hoe vaak zij de activiteiten voor lezen en leesbevordering organiseren. Zie de grafiek op de volgende pagina. De docenten geven voornamelijk aan dat zij vrij lezen (41%) en boekenadvies (31%) minstens één keer per maand/week organiseren. Een bezoek met de studenten aan de lokale boekhandel wordt door alle docenten (vrijwel) nooit georganiseerd.

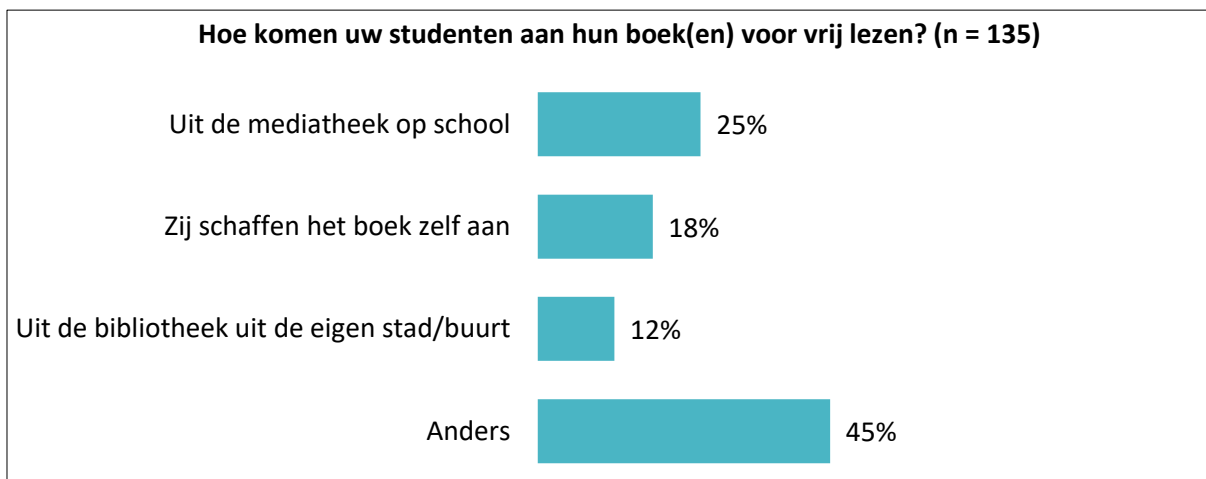
Vervolgens is gevraagd of studenten als zij vrij lezen de vrije keuze hebben wat zij lezen, of dat zij uit een lijst moeten kiezen. Bijna twee derde (63%) van de docenten geeft aan dat studenten volledig vrij zijn in hun keuze. Een kwart (26%) laat studenten volledig vrij in het maken van hun keuze, maar begeleidt hen wel enigszins bij het maken van hun keuze.

Groepsgesprekken met mbo-studenten

Dit beeld zien we ook terug in de groepsgesprekken met mbo-studenten. Een groot deel geeft aan zelf boeken te mogen kiezen, een aantal studenten mag dat echter niet. Studenten waarbij dit niet het geval is, zeggen dat een vrije keuze in welke boeken ze voor school mogen lezen waarschijnlijk wel zal zorgen voor meer leesplezier.

Een kwart (25%) van de docenten Nederlands zegt dat studenten voornamelijk aan hun boek(en) voor vrij lezen komen uit de mediatheek op hun school.

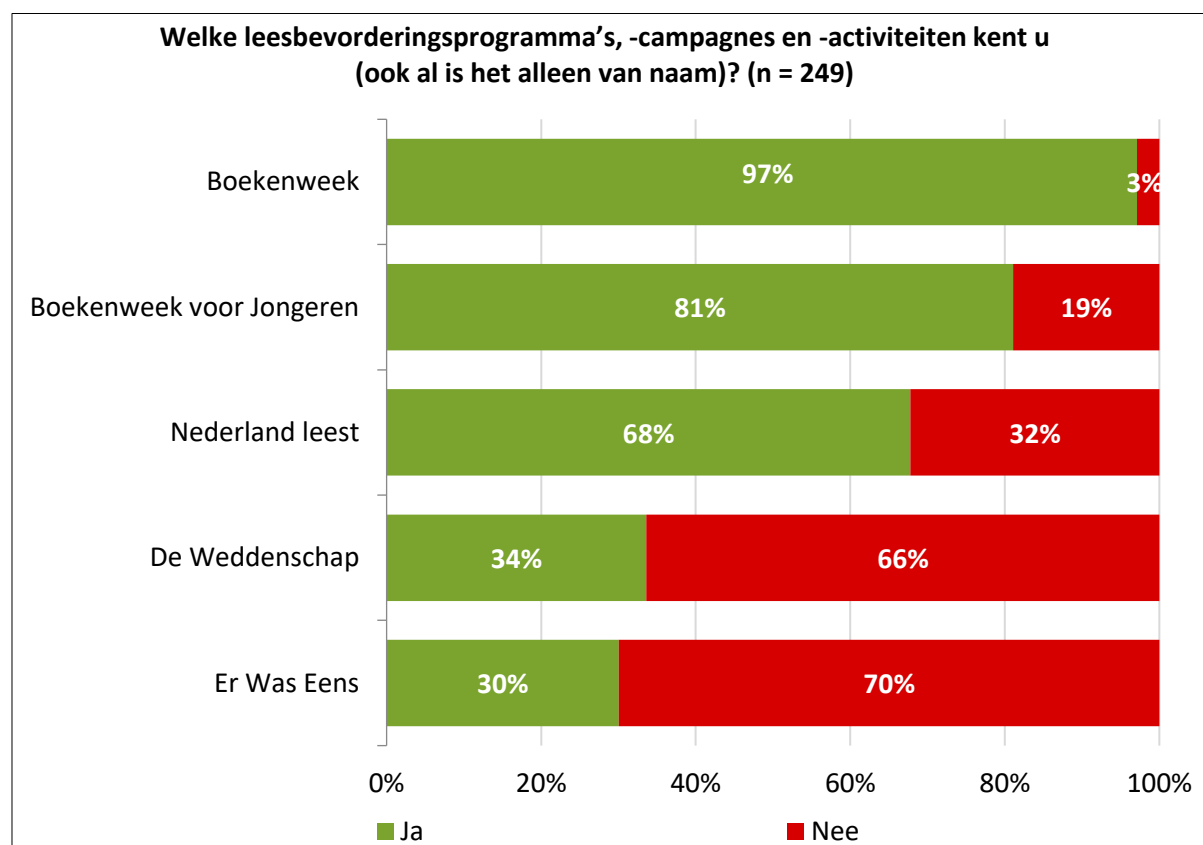

De antwoorden bij de optie 'Anders' zijn gecodeerd. De gecodeerde antwoorden zijn weergegeven in tabel 6.

Tabel 6*Hoe komen studenten aan boeken voor vrij lezen?*

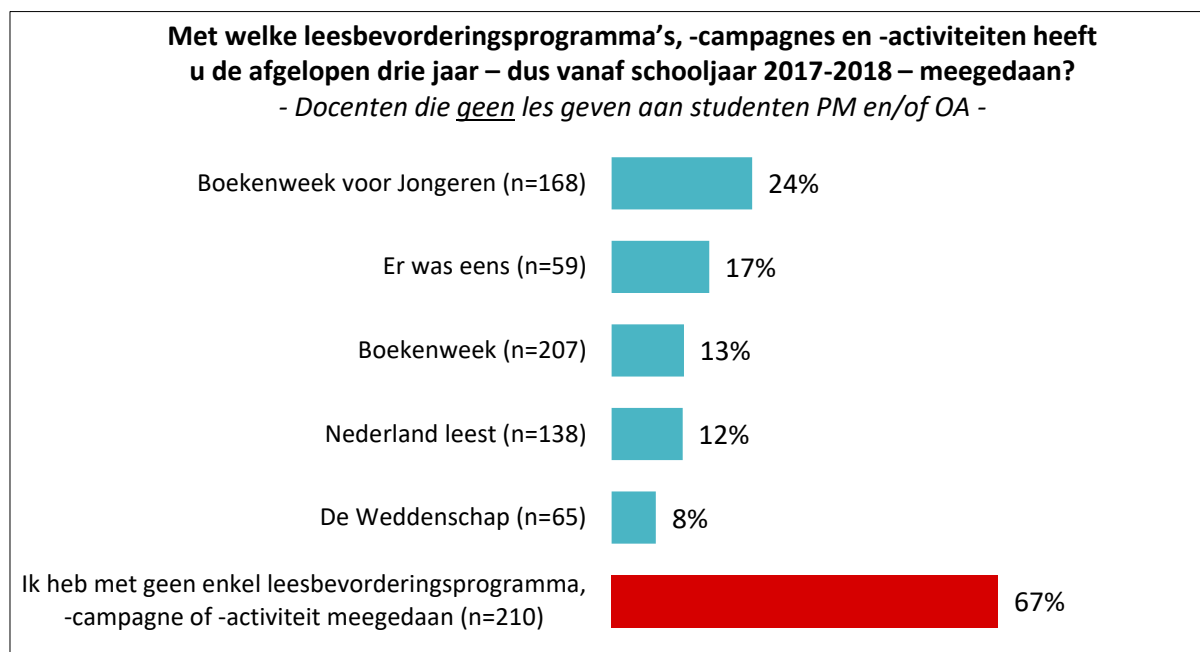
Antwoorden	%
Boeken in de klas, op de opleiding of de schoolbibliotheek	33%
Docent heeft zelf boeken aangeschaft	21%
Student neemt boeken van thuis mee	16%
Bibliotheek	8%
Digitaal aanbod	3%
Weet ik niet / n.v.t.	5%
Anders	13%

Daarnaast is aan de docenten gevraagd welke leesbevorderingsprogramma's, -campagnes en -activiteiten zij (van naam) kennen. Het overgrote deel kent de Boekenweek (97%). De Weddenschap en Er Was Eens zijn het minst bekend onder de docenten (respectievelijk 66% en 70% is onbekend hiermee).

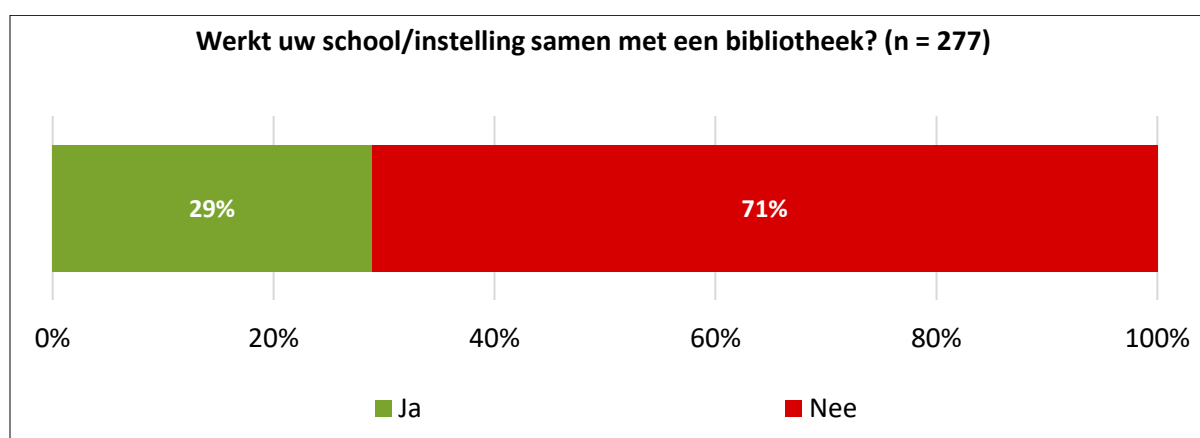
Vervolgens is gevraagd met welke van de (bekende) leesbevorderingsprogramma's, -campagnes en -activiteiten zij de afgelopen drie jaar hebben meegedaan. Hierbij kregen de docenten alleen de opties voorgelegd waarvan zij eerder hebben aangegeven hier bekend mee te zijn (zie n-getallen achter de antwoordcategorieën).

Docenten die niet lesgeven aan studenten PM en OA hebben het vaakst meegedaan aan de Boekenweek voor Jongeren (24%) en Er was eens (24%).

4.7 Boekencollectie

Aan alle docenten Nederlands (n = 277) is gevraagd of hun school/instelling samenwerkt met een Bibliotheek. Bui bijna drie kwart (71%) is dit niet het geval.

Vervolgens is aan de docenten die hebben aangegeven dat zij op hun school/instelling niet met een Bibliotheek samenwerken, gevraagd wat hiervoor de reden is. De gecodeerde redenen zijn weergegeven in tabel 7.

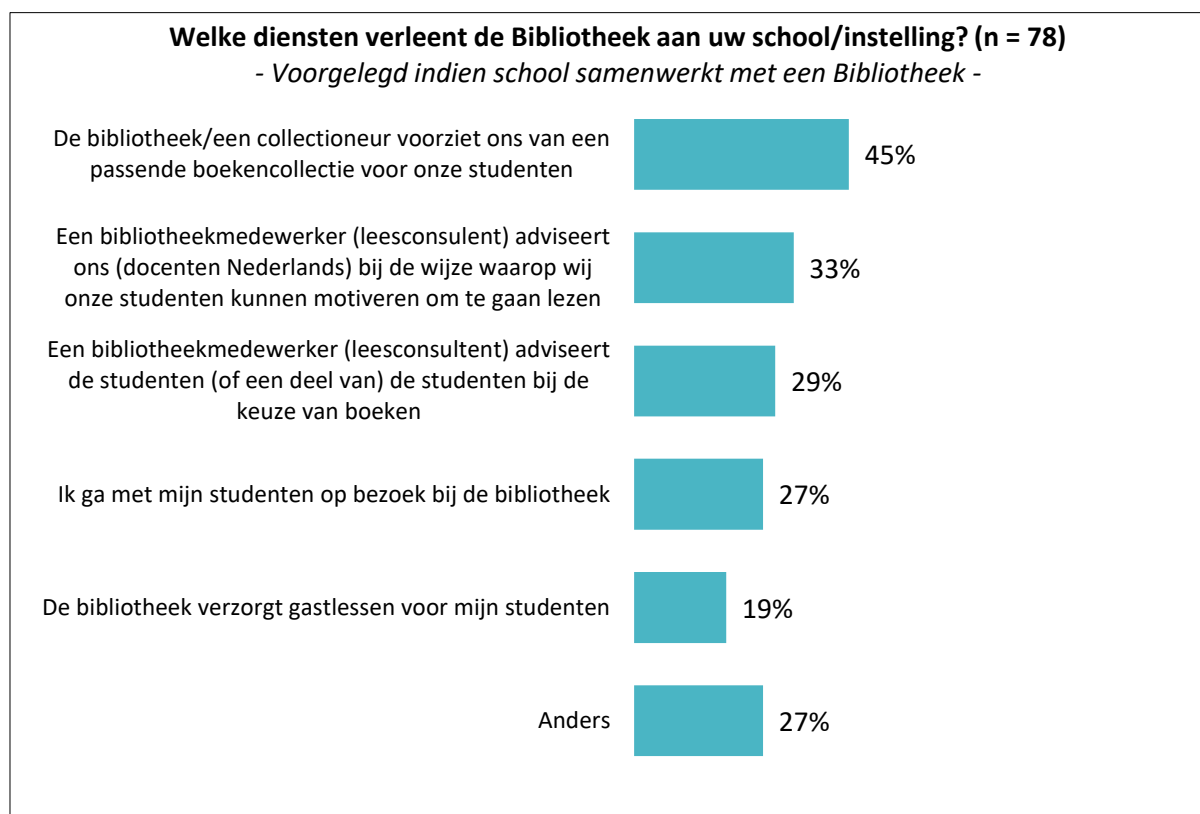
Tabel 7*Redenen waarom er niet wordt samengewerkt met de Bibliotheek.*

Antwoorden	%
Geen/weinig mogelijkheden (tijd, geld)	15%
Weinig interesse / geen support / geen prioriteit vanuit de schoolleiding	15%
We zijn ermee bezig	6%
Voldoende boeken op school	4%
Weet ik niet / n.v.t.	51%
Anders	10%

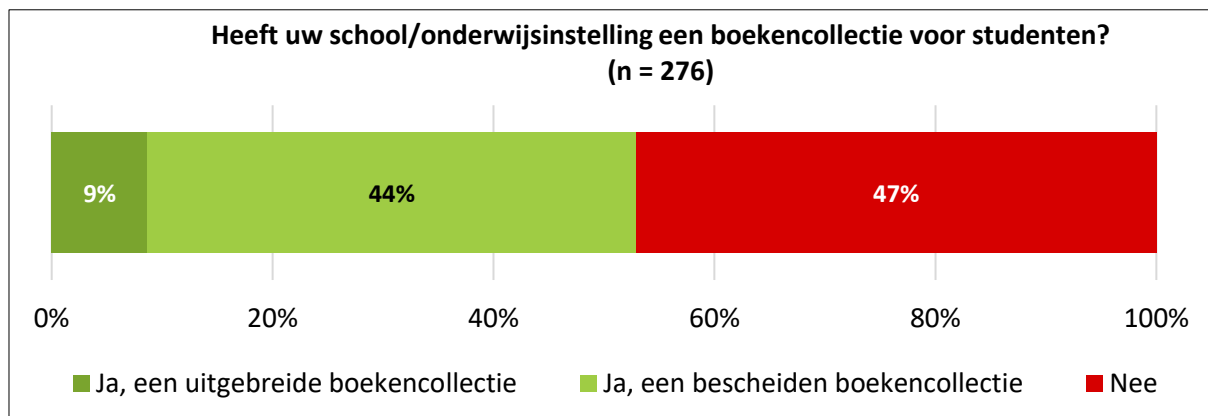
Groepsgesprekken met mbo-studenten

Uit de groepsgesprekken met mbo-studenten blijkt dat studenten niet weten of hun school samenwerkt met een Bibliotheek.

Aan de docenten Nederlands die op hun school/instelling wel met een Bibliotheek samenwerken (n = 78), is gevraagd welke diensten de Bibliotheek aan hun school/instelling verleent. Bijna de helft (45%) van de docenten geeft aan dat de Bibliotheek of een collectioneur hen voorziet van een passende boekencollectie voor hun studenten. Een derde (33%) antwoordt dat een bibliotheekmedewerker hen adviseert bij de wijze waarop zij studenten kunnen motiveren om te gaan lezen.

Daarnaast is aan alle docenten gevraagd of hun school/instelling een boekencollectie voor studenten heeft. Iets meer dan de helft (53%) van de docenten geeft aan dat zij op hun school/instelling een boekencollectie hebben voor studenten.

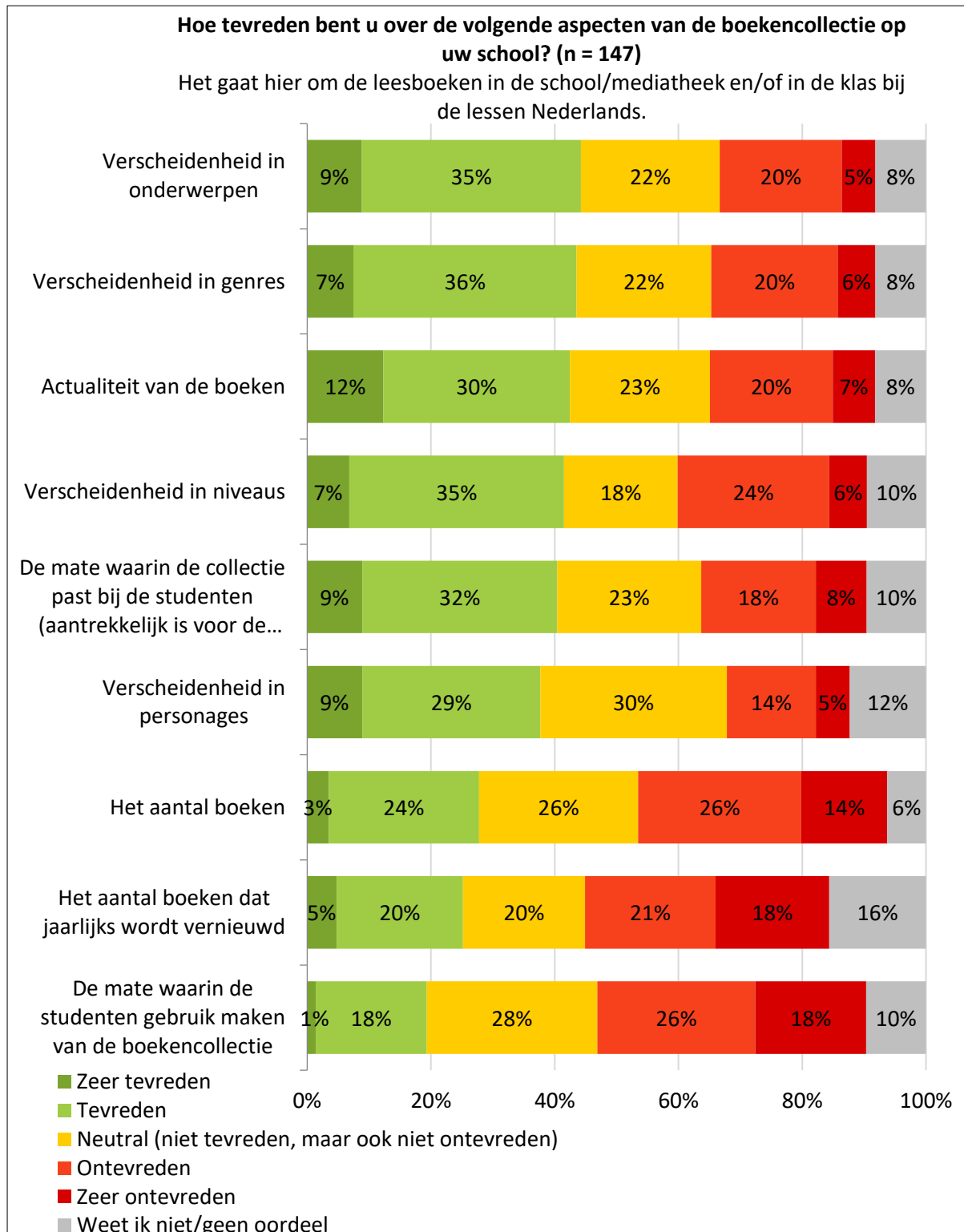
Groepsgesprekken met mbo-studenten

Tijdens de groepsgesprekken hebben we aan de mbo-studenten gevraagd of er bij hen op school boeken zijn die zij kunnen gebruiken of lenen. De antwoorden komen overeen met de bovenstaande antwoorden van docenten.

Geen enkele student geeft aan dat zij op school een Bibliotheek hebben. Wel geven enkele studenten aan dat er op school boeken beschikbaar zijn om te lenen. Soms zijn de boeken te vinden in een studiecencentrum en soms is er een kast met boeken in een lokaal, vaak in het lokaal waar Nederlands wordt gegeven. Als er een studiecencentrum is, kunnen de boeken met een schoolpasje worden geleend. De boeken uit een lokaal zijn meestal te lenen via de docent Nederlands. Bij sommige studenten gaat het om een privécollectie boeken van de docent zelf en lang niet alle studenten weten dat je die boeken mag lenen.

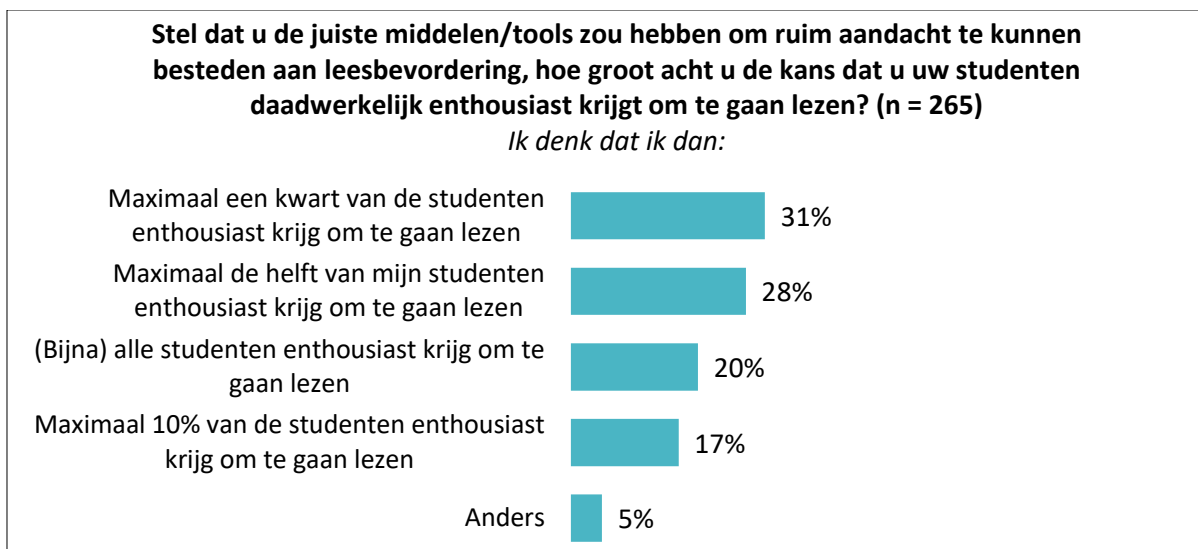
Zo blijkt ook uit de groepsgesprekken dat veel studenten niet weten of er boeken te lenen zijn op hun school. Zij lezen voor boekopdrachten vaak een boek dat zij zelf hebben of kopen. Ze lenen geen boeken bij de Bibliotheek.

Aan de docenten Nederlands die wel een boekencollectie voor studenten op hun school/instelling hebben (n = 147), is gevraagd hoe tevreden zij over onderstaande aspecten van de boekencollectie zijn. De docenten zijn het meest (zeer) tevreden over de verscheidenheid in onderwerpen (44%), genres (43%), niveaus (42%) en de actualiteit van de boeken (42%). De docenten geven het vaakst aan dat zij (zeer) ontevreden zijn over de mate waarin de studenten gebruikmaken van de boekencollectie (44%), het aantal boeken (40%) en het aantal boeken dat jaarlijks wordt vernieuwd (39%).

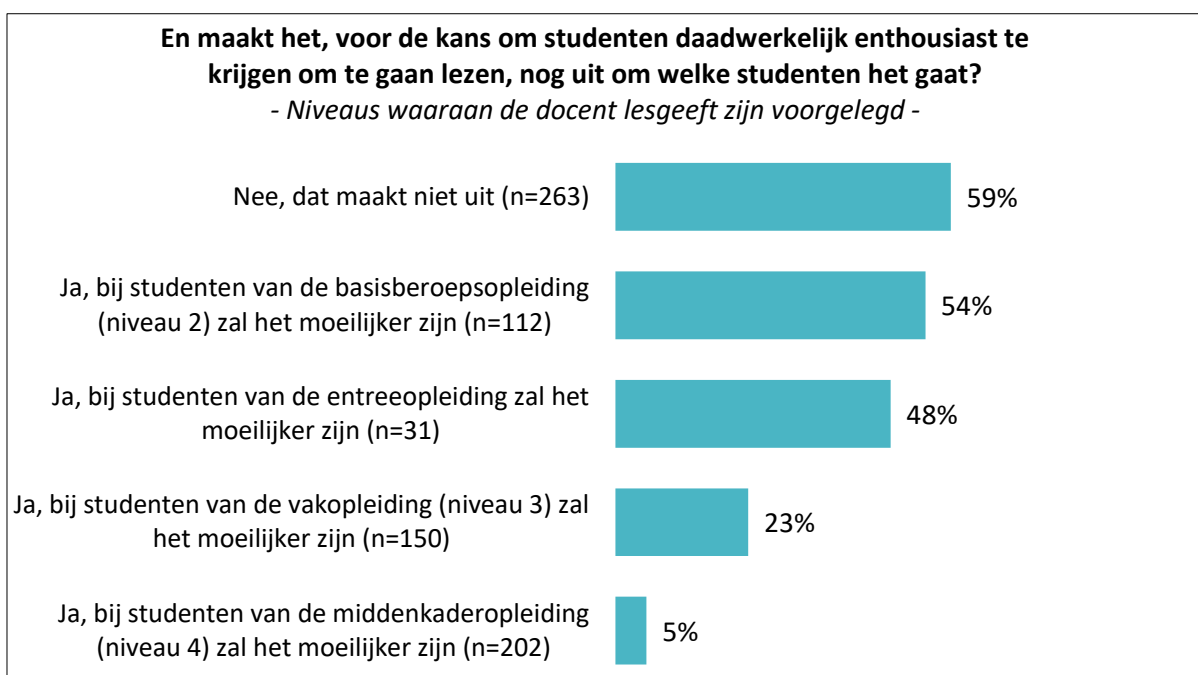

4.8 Studenten enthousiasmeren

Aan de docenten Nederlands is gevraagd hoe groot zij de kans achten, wanneer zij de juiste middelen/tools zouden hebben om ruim aandacht te kunnen besteden aan leesbevordering, dat zij hun studenten daadwerkelijk enthousiast krijgen om te gaan lezen. Bijna een derde (31%) van de docenten geeft aan dat zij denken maximaal een kwart van de studenten enthousiast te krijgen om te gaan lezen. Ruim een kwart (28%) denkt maximaal de helft enthousiast te krijgen.

Daarnaast is gevraagd of het uitmaakt om welke studenten het gaat. Hierbij geeft circa drie vijfde (59%) van de docenten aan dat het niet uitmaakt. Ongeveer de helft antwoordt dat het vooral moeilijker zal zijn voor studenten van de entreeopleiding (48%) en de basisberoepsopleiding (niveau 2; 54%).

Groepsgesprekken met mbo-studenten

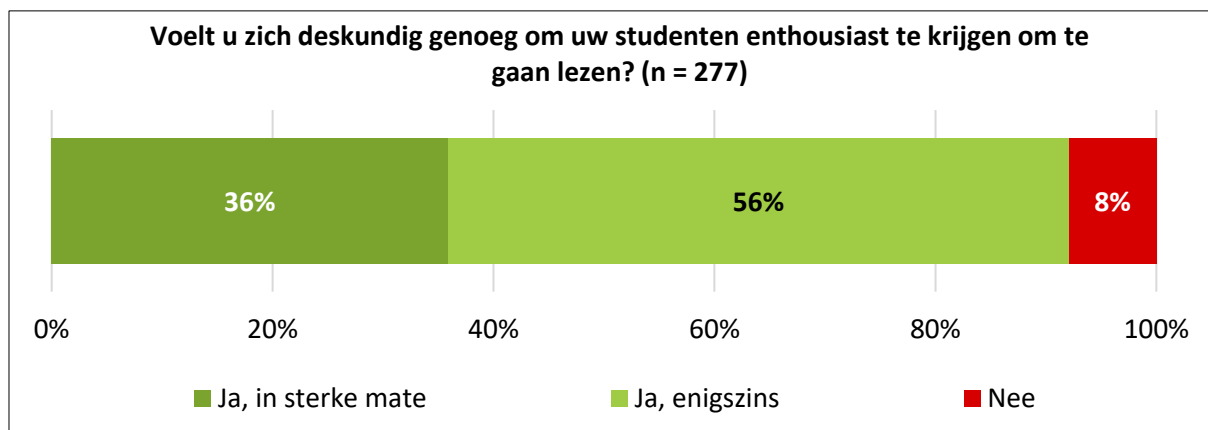
Tijdens de groepsgesprekken hebben we aan de mbo-studenten gevraagd wat zij van hun docent of de school nodig hebben als het op lezen aankomt, dus waardoor zij meer plezier kunnen krijgen in lezen. De meeste studenten vinden het lastig om hier antwoord op te geven, sommige studenten interesseert lezen gewoon niet. Veel studenten vinden in ieder geval dat het geen verplichting moet zijn en dat er geen vaste lijst met boeken moet zijn.

Om te kunnen lezen tijdens de les, is het heel belangrijk hoe de sfeer is. Als het rustig is in de klas, is het fijner om te lezen. Enkele studenten denken dat een beloning zou helpen, bijvoorbeeld door na het lezen studenten even op hun telefoon te laten. Ook is het heel belangrijk dat studenten zelf een boek mogen kiezen, zodat zij iets kunnen lezen dat hen interesseert.

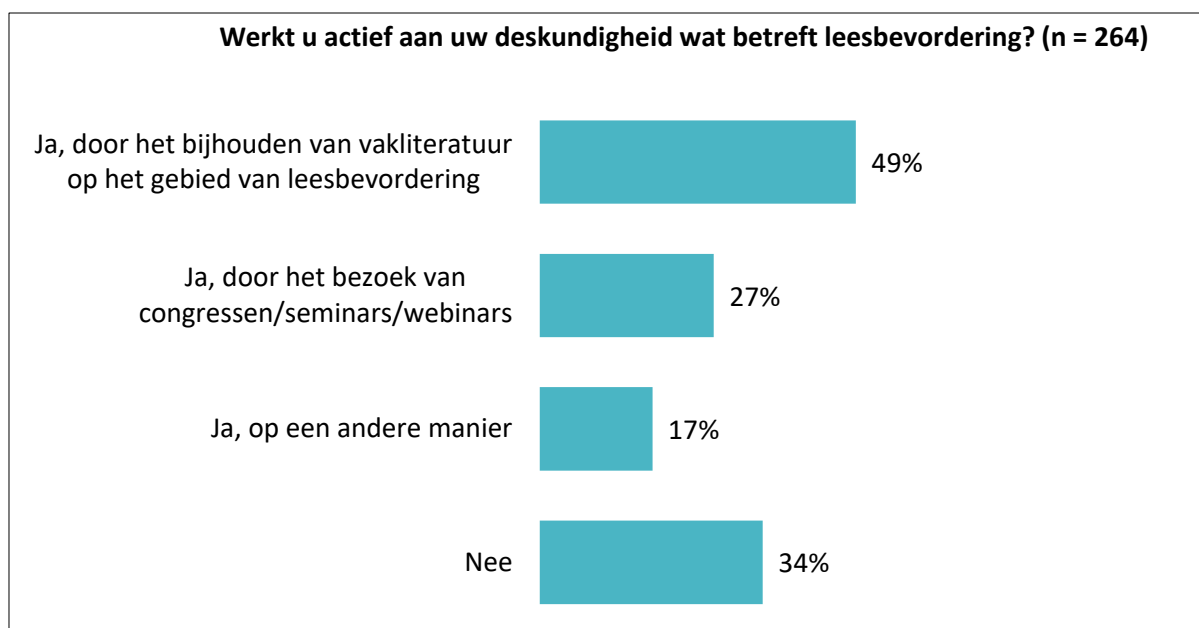
Veel van de studenten staan positief tegenover creatieve opdrachten, zoals een gedicht, poster, trailer of mindmap maken, een opdracht om een boek te promoten of social media inzetten (bijvoorbeeld Instagram-story's). Niet elke student wordt echter blij van een opdracht gerelateerd aan social media, want dan kunnen anderen zien dat je een boek hebt gelezen. Het imago van boeken lezen in het algemeen moet verbeterd worden om lezen aantrekkelijker te maken voor studenten. Dit kan volgens de studenten het beste al op jonge leeftijd gestimuleerd worden, op de basisschool.

Een student gaf een voorbeeld van haar docent Nederlands die zelf stukjes voorlas uit een boek en er erg enthousiast over vertelde, wat ervoor zorgde dat studenten dat boek ook wilden lezen.

Het overgrote deel (92%) van de docenten geeft aan dat zij zich enigszins of in sterke mate deskundig genoeg voelen om hun studenten enthousiast te krijgen om te gaan lezen. Slechts 8% vindt dat dit niet het geval is.

Ook is aan de docenten Nederlands gevraagd of zij actief aan hun deskundigheid wat betreft leesbevordering werken. De helft (49%) houdt vakliteratuur bij op het gebied van leesbevordering. Een kwart (27%) bezoekt congressen, seminars of webinars bezoeken. Een derde (34%) zegt dat zij niet actief werken aan hun deskundigheid op het gebied van leesbevordering.

4.9 Leesbevordering: wat hebben docenten nodig

Aan alle docenten Nederlands is (open) gevraagd wat zij nodig hebben om daadwerkelijk aandacht te kunnen besteden aan leesbevordering. De gecodeerde antwoorden zijn weergegeven in tabel 8.

Tabel 8

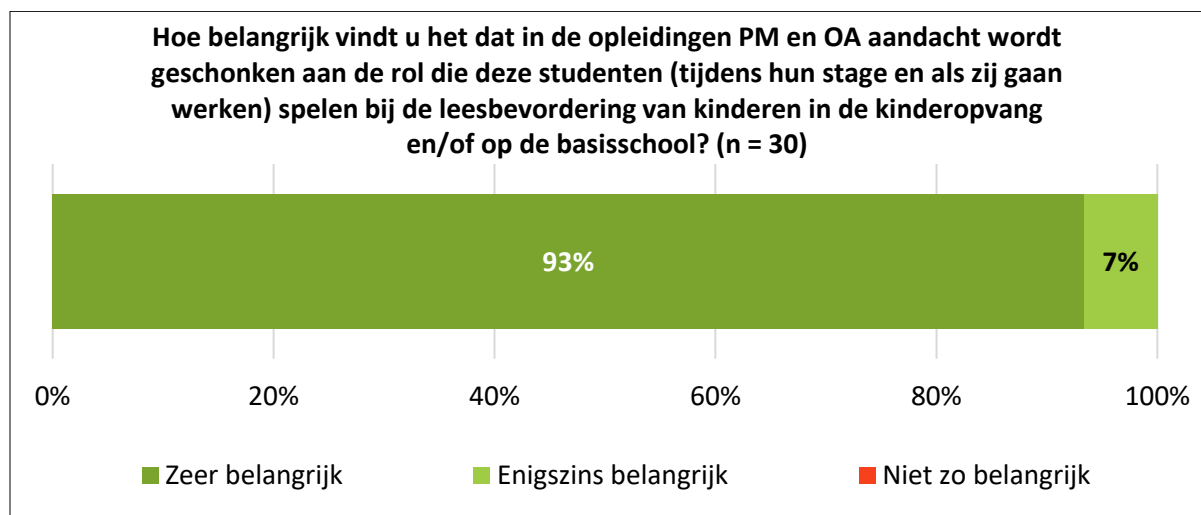
Wat hebben docenten nodig om aandacht te kunnen besteden aan leesbevordering?

Antwoorden	%
Lesvormen/methoden/lesideeën/suggesties	27%
Toegang en aanbod boeken / goede omgeving	16%
Meer lestijd in rooster / opnemen in lesprogramma	11%
Samenwerken docenten / bijscholing	8%
Informatie verschaffen / voorlichting	8%
Lezen gestimuleerd vanuit directie	4%
Meer budget	3%
Geen/n.v.t.	7%
Anders	17%

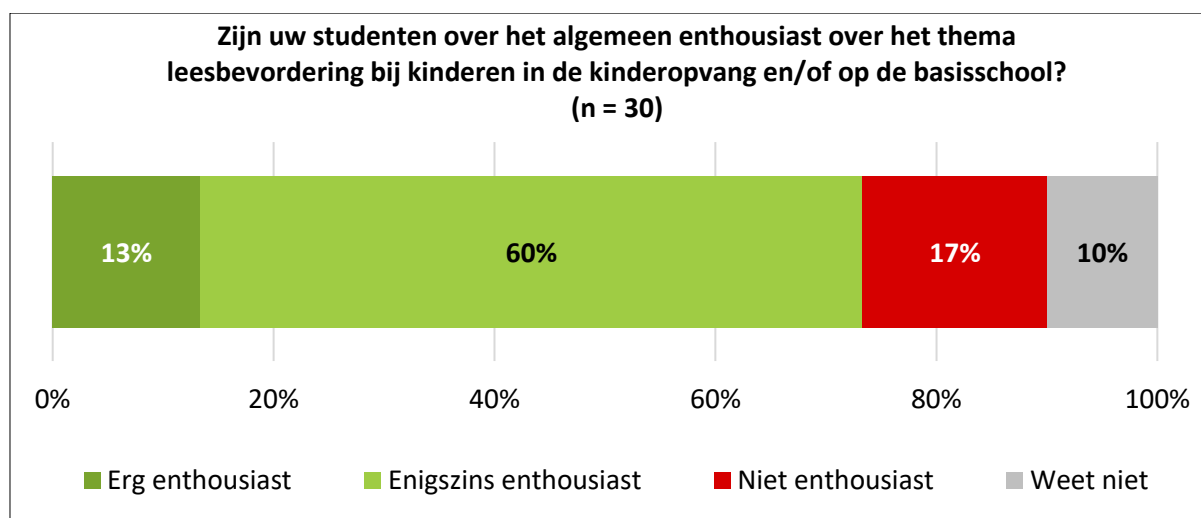
4.10 Leesbevordering bij opleidingen PM en OA

De vragen in paragraaf 4.10 zijn alleen voorgelegd aan docenten Nederlands die lesgeven aan studenten Pedagogisch medewerker (PM) en/of studenten Onderwijsassistent (OA) (n = 30).

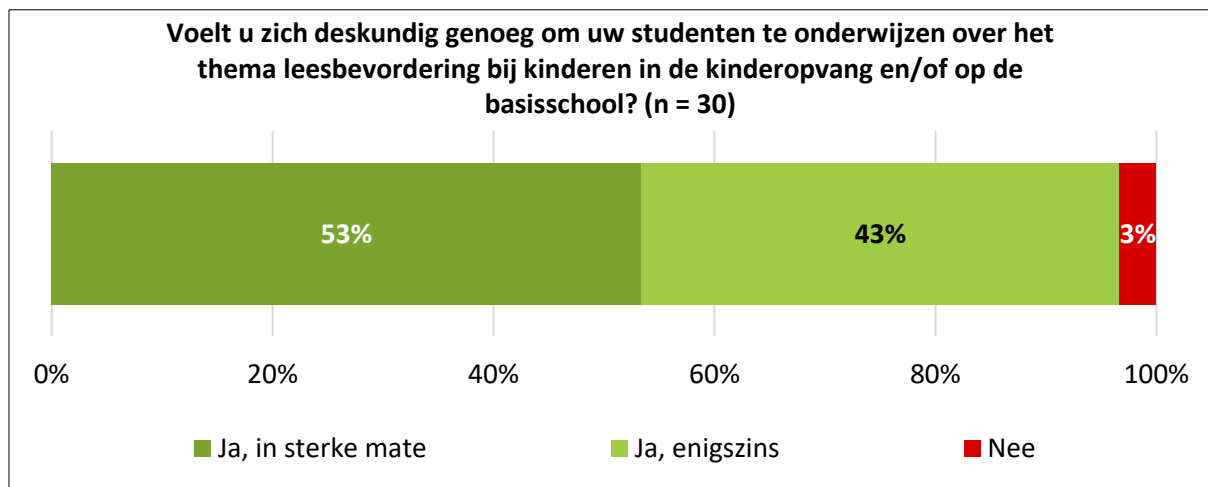
Aan de docenten Nederlands is gevraagd hoe belangrijk zij het vinden dat in de opleidingen PM en OA aandacht wordt geschonken aan de rol die deze studenten spelen bij de leesbevordering van kinderen in de kinderopvang en/of op de basisschool. Alle docenten vinden dit enigszins of zeer belangrijk.

Vervolgens is gevraagd of hun studenten over het algemeen enthousiast zijn over het thema leesbevordering bij kinderen in de kinderopvang en/of op de basisschool. Bijna drie kwart (73%) van de docenten geeft aan dat hun studenten enigszins of erg enthousiast zijn. 17% zegt dat hun studenten niet enthousiast zijn.

Daarnaast is aan de docenten Nederlands gevraagd of zij zich deskundig genoeg voelen om hun studenten te onderwijzen over het thema leesbevordering bij kinderen in de kinderopvang en/of op de basisschool. Bijna alle docenten geven aan dat dit enigszins of in sterke mate het geval is (97%).

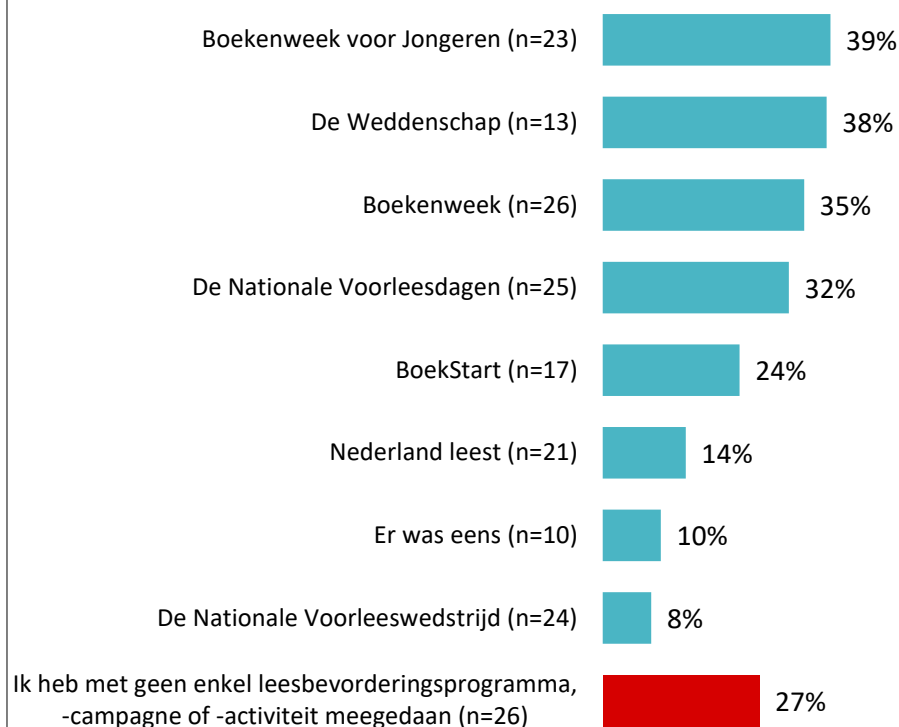
Aan de docenten die de vorige vraag met 'Ja, enigszins' of 'Nee' hebben beantwoord, is (open) gevraagd aan welke deskundigheid/expertise zij behoefte hebben wat betreft het thema leesbevordering bij kinderen in de kinderopvang en/of op de basisschool. Voorbeelden van antwoorden die worden genoemd zijn: kennis van populaire kinderboeken, meer materiaal en kennis van leesbevorderingsprogramma's, en uitleg of voorbeelden uit de praktijk.

Het overgrote deel van de docenten die lesgeven aan studenten PM en OA zegt dat zij De Nationale Voorleesdagen (96%) en De Nationale Voorleeswedstrijd (93%) kennen.

Docenten die lesgeven aan studenten PM en OA hebben het vaakst meegedaan aan de Boekenweek voor Jongeren (39%), De Weddenschap (38%), de Boekenweek (35%) en De Nationale Voorleesdagen (32%).

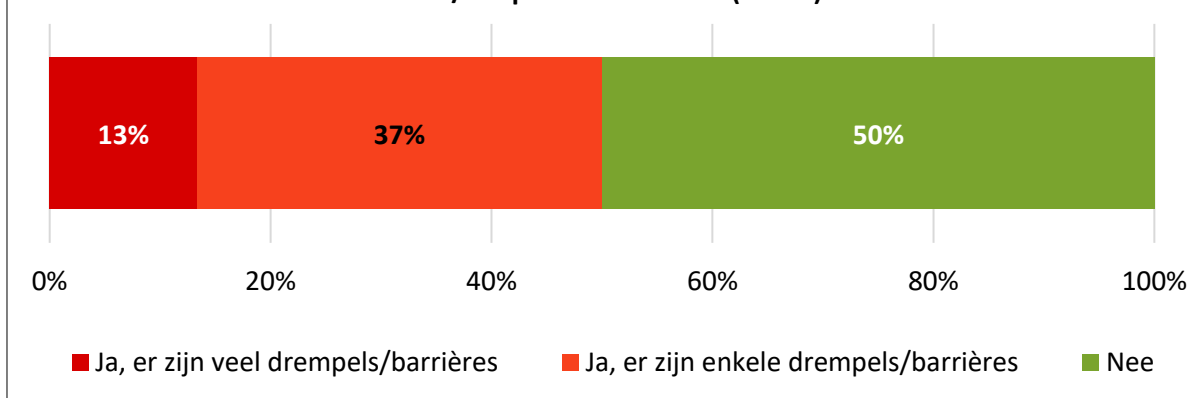
Met welke leesbevorderingsprogramma's, -campagnes en -activiteiten heeft u de afgelopen drie jaar – dus vanaf schooljaar 2017-2018 – meegedaan?

- Docenten die lesgeven aan studenten PM en/of OA -

Tevens is aan de docenten Nederlands gevraagd of er drempels/barrières zijn die zij ervaren bij het onderwijzen van hun studenten over het thema leesbevordering bij kinderen in de kinderopvang en/of op de basisschool. De helft (50%) van de docenten geeft aan dat er enkele/veel drempels/barrières zijn. De andere helft (50%) ervaart geen drempels of barrières.

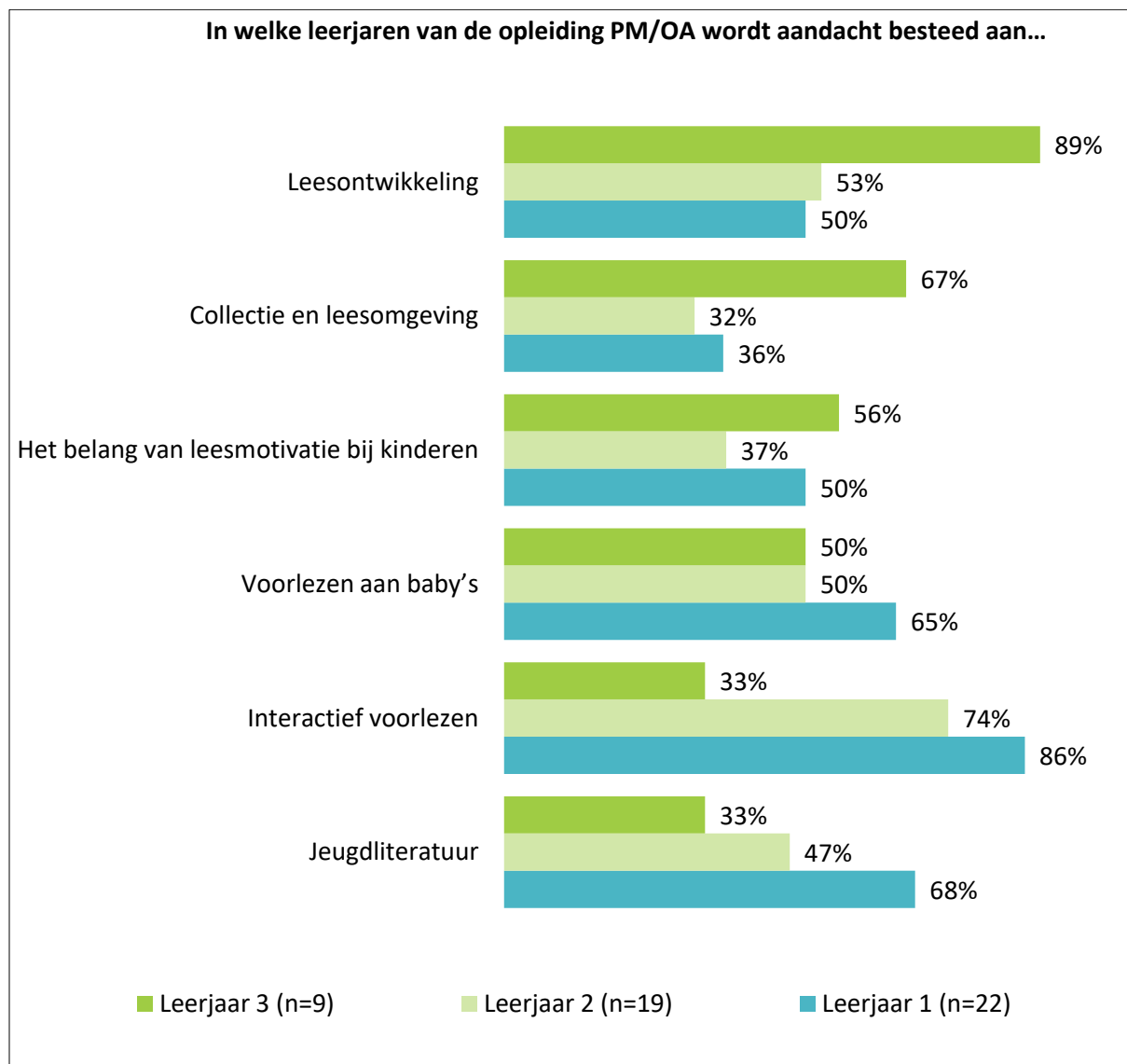
Zijn er drempels/barrières die u ervaart bij het onderwijzen van uw studenten over het thema leesbevordering bij kinderen in de kinderopvang en/of op de basisschool? (n = 30)

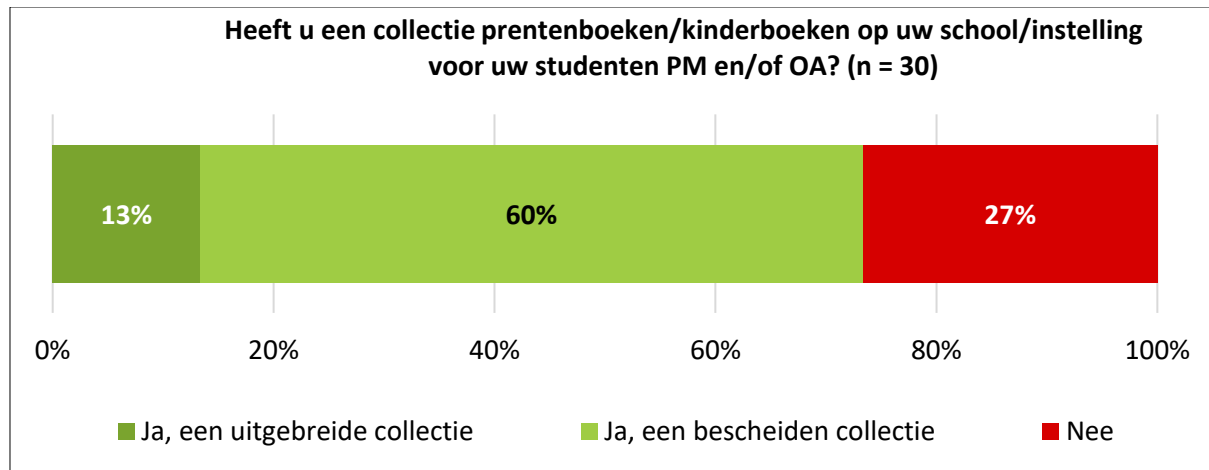
Aan de docenten die hebben aangegeven dat zij enkele/veel drempels/barrières ervaren, is (open) gevraagd wat de belangrijkste twee drempels/barrières zijn die zij ervaren bij het onderwijzen van hun studenten over het thema leesbevordering bij kinderen in de kinderopvang en/of op de

basisschool. Voorbeelden van antwoorden die worden genoemd zijn: gebrek aan tijd, past niet in het programma, gebrek aan deskundigheid en geen motivatie bij studenten.

Vervolgens is aan de docenten Nederlands gevraagd in welke leerjaren van de opleiding PM en OA aandacht besteed wordt aan de aspecten weergegeven in onderstaande grafiek. Voor leerjaar 1 en 2 geldt dat de ruime meerderheid aandacht besteedt aan interactief voorlezen (respectievelijk 86% en 74%). Daarnaast wordt in leerjaar 1 ook door ongeveer twee derde van de docenten aandacht besteed aan jeugdliteratuur (68%) en voorlezen aan baby's (65%). Voor leerjaar 3 is dit vooral leesontwikkeling (89%). Veel onderwerpen komen aan bod in meerdere leerjaren. Het kan dus zijn dat docenten in zowel het eerste, tweede als derde leerjaar aandacht besteden aan een bepaald onderwerp.

Aan de docenten Nederlands is gevraagd of zij een collectie prenten- of kinderboeken op hun school/instelling hebben voor hun PM- en/of OA-studenten. Drie kwart (73%) geeft aan dat zij een bescheiden/uitgebreide collectie op hun school/instelling hebben. Een kwart (27%) zegt dat zij dit niet hebben op hun school/instelling.

Groepsgesprekken met mbo-studenten

Tijdens de groepsgesprekken met de mbo-studenten hebben we aan de studenten van de opleidingen Pedagogisch medewerker en Onderwijsassistent een aantal extra vragen voorgelegd die betrekking hebben op het leesonderwijs voor specifiek deze opleidingen.

We hebben gevraagd of deze studenten het voor hun toekomstige beroep nodig vinden om goed te kunnen lezen. Alle studenten geven aan dat het voor hun toekomstige beroep zeker belangrijk is om goed te kunnen lezen. Zo is goed kunnen lezen bijvoorbeeld nodig voor administratieve taken, verslagen over studenten die zij moeten maken en lezen, contact met ouders en handleidingen voor de lesvoorbereiding. Daarnaast is het voor studenten Onderwijsassistent belangrijk om de kinderen te ondersteunen bij begrijpend lezen. Ook om goed voor te kunnen lezen is aandacht voor lezen belangrijk.

Daarnaast is aan de studenten gevraagd of zij dingen konden noemen die zij geleerd hebben in de lessen over (interactief) voorlezen en lezen met kinderen, die zij vervolgens geoefend hebben in de praktijk. Studenten geven niet specifiek aan dat zij op school lessen hebben gehad over (interactief) voorlezen. Wel zeggen de studenten dat zij in de praktijk (m.a.w. tijdens hun stage) de volgende dingen hebben geleerd: het zich bewust worden van welke doelgroep er tegenover je zit (voorlezen voor kleuters doen zij bijvoorbeeld op een andere manier dan voor scholieren uit groep 5), intonatie/stemgebruik tijdens het voorlezen en interactie met studenten tijdens het voorlezen. De meeste studenten Onderwijsassistent hebben tijdens hun stage dan ook al eens moeten voorlezen. Dit ging vaak al best goed. Het is volgens de studenten belangrijk om je stem goed te gebruiken (intonatie) en om de kinderen bij het verhaal te betrekken. De kinderen bij het verhaal betrekken lukt vaak al wel door de kinderen bijvoorbeeld vragen te stellen over het verhaal. Studenten Onderwijsassistent geven aan graag nog meer te willen oefenen met voorlezen aan een klas, zodat zij minder nerveus/gespannen zijn tijdens het voorlezen. Verder willen zij graag leren

hoe je intonatie goed kunt inzetten en hoe je al vooruit kunt lezen en minder struikelt over woorden.

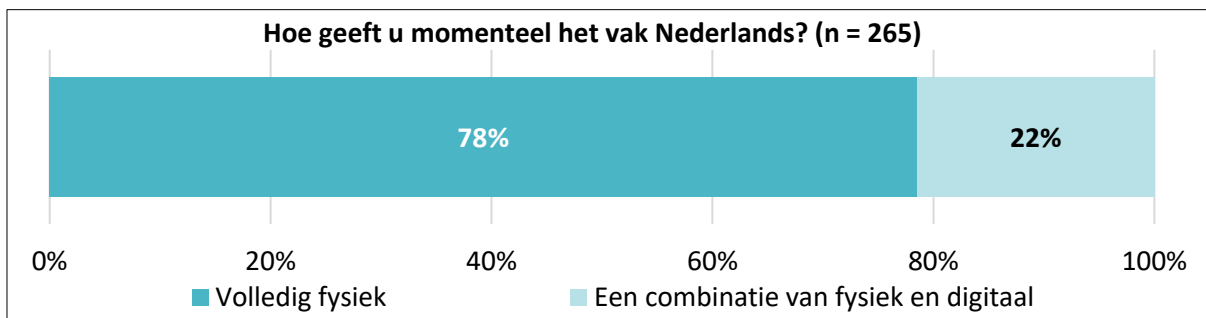
Alle studenten vinden het belangrijk dat er in hun opleiding aandacht is voor het lezen van (kinder)boeken. Zij vinden het belangrijk om kinderen op de basisschool en op de kinderopvang te enthousiasmeren voor lezen en boeken. Het is volgens de studenten belangrijk om dit al vanaf jonge leeftijd te doen, omdat het belangrijk is voor de taalontwikkeling van de kinderen. Een student merkt op dat niet goed kunnen lezen niet alleen effect heeft op taal op de basisschool, maar ook bijvoorbeeld de resultaten van rekenen beïnvloedt. Voor verhaaltjessommen is het ook belangrijk dat een kind de tekst goed begrijpt.

Verder geven enkele studenten aan dat lezen belangrijk is voor de fantasie en de belevingswereld van de kinderen.

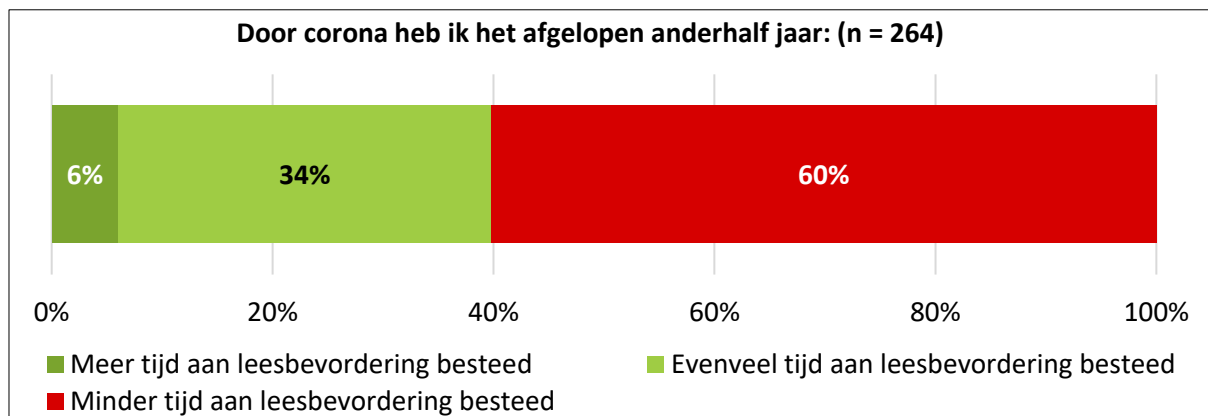
De beschikbaarheid van prentenboeken en kinderboeken op school verschilt erg. Enkele studenten zeggen dat er op school van alles te vinden is. Zij hebben voor alle leeftijden boeken staan die de studenten ook mogen lenen en gebruiken. Andere studenten hebben op school (voor zover zij weten) geen prentenboeken of kinderboeken. Zij gebruiken voor opdrachten hun eigen collectie boeken. Op stage zijn vaak wel boeken aanwezig die gebruikt kunnen worden om voor te lezen.

4.11 Invloed van corona

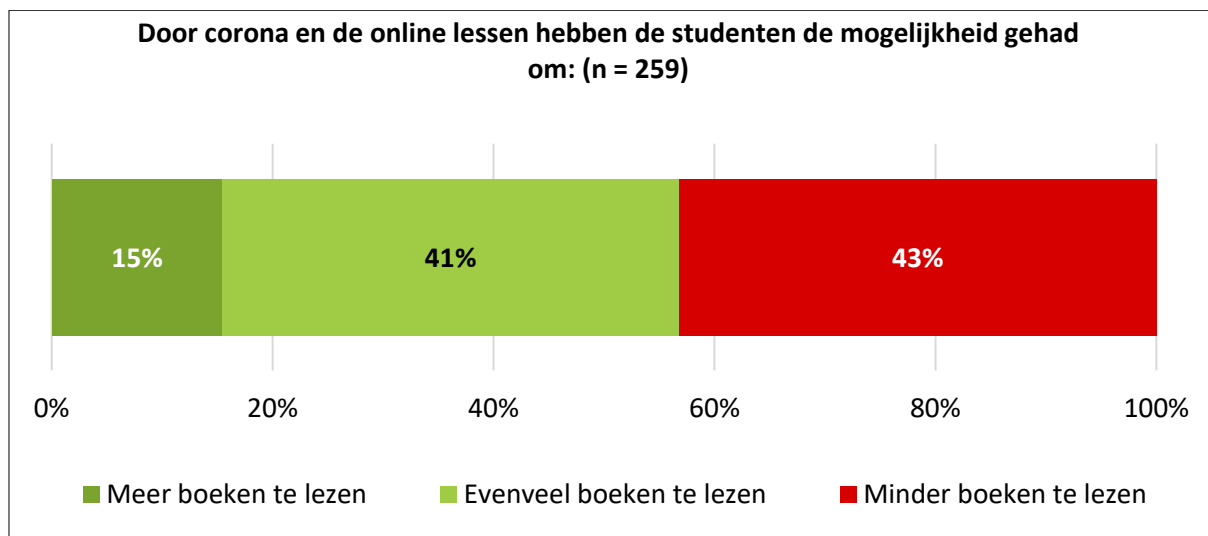
Het mbo-onderwijs verliep tijdens de coronaperiode grotendeels digitaal. In het schooljaar 2021-2022 gingen de mbo-scholen weer open voor fysieke lessen. Aan alle docenten Nederlands is gevraagd hoe zij ten tijde van dit onderzoek (november 2021) het vak Nederlands gaven. Het grootste deel (78%) geeft aan dat zij het vak volledig fysiek geven. Een vijfde (22%) antwoordt dat zij het vak Nederlands deels fysiek en deels digitaal geven.

Daarnaast geeft twee vijfde (40%) aan dat zij het afgelopen anderhalf jaar evenveel of meer tijd aan leesbevordering hebben besteed. Drie vijfde (60%) zegt daarentegen juist dat zij minder tijd aan leesbevordering hebben besteed.

Meer dan de helft (56%) van de docenten Nederlands geeft aan dat studenten door corona en de online lessen de mogelijkheid hebben gehad om evenveel of meer boeken te lezen. Ruim twee vijfde (43%) vermeldt dat dit juist niet het geval was.

Tot slot is aan de docenten Nederlands (open) gevraagd hoe corona nog meer invloed heeft gehad op het lezen in het mbo. De gecodeerde antwoorden zijn weergegeven in de onderstaande tabel.

Tabel 9

Hoe heeft corona invloed gehad op lezen in het mbo?

Antwoorden	%
Online les / minder toegang tot boeken	15%
Niveaudaling / minder gelezen	10%
Minder motivatie / minder betrokken / slechter kunnen stimuleren	9%
Positieve bijwerking / meer gelezen	9%
Geen zicht op het lezen	7%
Tijd voor lezen niet beschikbaar	4%
Geen focus op school / afwezigheid / geen concentratie	4%
Geen/n.v.t.	25%
Anders	17%

Groepsgesprekken met mbo-studenten

Tijdens de groepsgesprekken hebben we ook aan de mbo-studenten gevraagd wat de invloed van corona was op het (lees)onderwijs dat zij hebben gekregen. Meerdere studenten geven aan dat er bij hen in de klas tijdens de lockdown niet werd gelezen. Bij een paar studenten werd het aantal boeken dat zij moesten lezen tijdens corona verminderd. De meeste studenten zeggen dat het aantal boeken dat zij moesten lezen al vaststond en dat dit gelijk is gebleven.

5 Conclusie

In dit onderzoek werd leesbevordering in het mbo-onderwijs in kaart gebracht. Enerzijds door een vragenlijst uit te zetten onder mbo-docenten Nederlands, anderzijds door 5 groepsgesprekken te voeren met in totaal 20 mbo-studenten. 277 docenten hebben de vragenlijst ingevuld, zij zijn werkzaam op verschillende mbo-niveaus en in verschillende sectoren en opleidingen. Aan de docenten die hun meeste lessen geven bij de opleidingen Pedagogisch medewerker en Onderwijsassistent, hebben we extra vragen gesteld over leesbevordering in de kinderopvang en het basisonderwijs. De studenten van die opleidingen zijn namelijk toekomstige leesbevorderaars.

Docenten Nederlands algemeen

De resultaten geven ons een breed beeld van en meer inzicht in leesbevordering in het mbo-onderwijs. Over het algemeen kunnen we concluderen dat docenten leesbevordering (zeer) belangrijk vinden, maar dat er nog winst te behalen valt bij zowel het schoolbeleid als in de lespraktijk. Gebrek aan tijd is een veelgenoemde belemmering om leesbevordering te integreren in de les. Ook de ervaren lage leesmotivatie van veel studenten zorgt ervoor dat docenten het moeilijk vinden om aandacht te besteden aan leesbevordering. Als lezen wordt gestimuleerd tijdens de lessen, dan is vrij lezen de meest genoemde activiteit. Ook boekenadvies en -promotie door docenten komt regelmatig voor. De meeste docenten voelen zich (enigszins) deskundig op het gebied van leesbevordering. Toch geeft de meerderheid aan dat ook wanneer zij alle tools en middelen tot hun beschikking zouden hebben, ze naar schatting slechts een kwart tot de helft van de studenten daadwerkelijk enthousiast zouden krijgen om te lezen. Hoewel de grote meerderheid van de docenten leesbevordering belangrijk vindt en er ook in meer of mindere mate aandacht aan besteedt, zien we ook aanknopingspunten voor verbeteringen. Die zijn terug te lezen bij de aanbevelingen.

Studenten algemeen

Lezen heeft een (erg) slecht imago onder mbo-studenten. Volgens de studenten die deelnamen aan de groepsgesprekken, vinden veel studenten lezen gewoon niet leuk, ze hebben er 'niets mee'. Bovendien zijn ze snel afgeleid, bijvoorbeeld door hun telefoon. Wel vinden ze lezen belangrijk voor hun taalontwikkeling, woordenschat en hun toekomst. Zij vinden het echter de taak van het primair en voortgezet onderwijs om leesonderwijs te verzorgen, en niet meer van het middelbaar beroepsonderwijs. Tenzij het gekoppeld wordt aan het onderwerp van hun opleiding; dan zouden ze er meer voor openstaan. Ook zouden ze meer keuzevrijheid willen in wat ze lezen. Maar dan is er wel een boekencollectie nodig, want de studenten geven aan dat er geen schoolbibliotheek aanwezig is. Vaak stelt een docent boeken beschikbaar in het lokaal, die studenten mogen lenen. Of studenten boren hun privécollectie aan. Ze gaan niet naar de Bibliotheek bij hen in de buurt.

Docenten Nederlands bij opleidingen PM en OA

Bij de dertig docenten die (ook) werkzaam zijn bij de opleidingen Pedagogisch Medewerker en Onderwijsassistent zien we dat zij allen belang hechten aan leesbevordering. Ook voelen de docenten zich meer deskundig dan docenten van andere opleidingen en wordt er in elk leerjaar aandacht besteed aan verschillende onderdelen van leesbevordering. Toch worden ook hier drempels ervaren, zoals tijdgebrek. De docenten geven aan dat hun studenten ook (enigszins)

enthousiast lijken te zijn over het thema leesbevordering bij kinderen in de kinderopvang en/of op de basisschool.

Studenten PM en OA

In de groepsgesprekken was er een groepje van vijf studenten die de opleiding Pedagogisch Medewerker of Onderwijsassistent volgden. Zij zeiden lezen belangrijk te vinden voor hun toekomstige beroep, en lijken ervaring met leesbevordering vooral op te doen in de stageplek. Vooral (interactief) voorlezen komt daar aan bod. Studenten geven niet specifiek aan dat zij op school lessen hebben gehad over (interactief) voorlezen.

6 Aanbevelingen

6.1 Leesbevordering in het mbo algemeen

Effectief leesonderwijs in schoolbeleid met geoormerkt budget

Er is voor de meeste docenten Nederlands weinig tijd beschikbaar voor het vak Nederlands; leesbevordering krijgt daarom vaak geen prioriteit. Bij slechts een derde van de docenten Nederlands is leesbevordering opgenomen in het schoolbeleid. Uit de resultaten blijkt dat de meeste docenten zelf bepalen of zij aandacht besteden aan leesbevordering tijdens de lessen. Dit kan ertoe leiden dat enkel aan goede leesbevordering wordt gedaan als er een docent is die het belangrijk vindt, die deskundig is én die er tijd voor neemt.

Om aandacht voor leesbevordering te waarborgen, is het raadzaam om een duidelijk leesbeleid op te stellen. Stichting Lezen kan mbo-directies, -besturen en -instellingen hier handvatten voor geven. Zo is het van belang om bij alle opleidingen effectief leesonderwijs aan te bieden, waarbij alle facetten van lezen (technisch, begrijpend, literair), in samenhang met elkaar worden onderwezen. Dit gebeurt door middel van het aanbieden en het bespreken van rijke teksten die aansluiten bij de belevingswereld van studenten, bijvoorbeeld bij hun toekomstige beroep of bij actuele burgerschapsthema's.

Uit het onderzoek blijkt dat de verschillende (vak)docenten meer met elkaar kunnen samenwerken rondom effectief leesonderwijs. Op termijn zal een heldere visie en een stevig beleid op vakoverstijgend leesonderwijs tijd schelen (in plaats van tijd kosten, een veelgenoemde drempel). Zo zorgen we ervoor dat leesbevordering geen extraatje is dat enkel afhangt van de motivatie van individuele docenten, maar een wezenlijk onderdeel van het reguliere leesonderwijs. Een geoormerkt budget voor samenwerking met de Bibliotheek, deskundigheidsbevordering, leesbevorderingscampagnes, een leescultuur en een goede boekencollectie op school horen daarbij.

Samenwerking met de Bibliotheek voor een goede boekencollectie op school

Een derde van de mbo-docenten geeft aan dat hun school samenwerkt met de Bibliotheek. 14% daarvan geeft aan dat hun school meedoet aan het programma de Bibliotheek *op school*. We zien kansen voor meer structurele samenwerking tussen het mbo en de Bibliotheek. Vooral in het verzorgen van de boekencollecties op school. 47% van de docenten geeft aan geen boekencollectie te hebben op school, 44% beschikt over een bescheiden collectie en 9% over een uitgebreide collectie. Ook de studenten geven aan dat zij niet weten of zij boeken op school kunnen lenen, en als het gebeurt dan komt het boek uit een bescheiden collectie van de docent zelf. De twintig studenten geven aan niet naar de Bibliotheek te gaan. Met een kwalitatief goede schoolbibliotheek hebben studenten toegang tot een divers boekenaanbod, waaruit ze boeken kunnen kiezen om op school te lezen.

Leesmotivatie van studenten vergroten

Het is, zoals al eerder aangegeven, afhankelijk van de individuele docent of er aandacht is voor leesbevordering tijdens de lessen. Docenten die het lezen wel stimuleren, hebben daarvoor verscheidene redenen. De top drie redenen die genoemd werden, zijn: 1) om de woordenschat van de studenten te vergroten, 2) om de leesvaardigheid van studenten te vergroten en 3) om de

leerprestaties van studenten voor Nederlands en de andere vakken te verbeteren. We weten dat lezen inderdaad bijdraagt aan deze belangrijke vaardigheden. Maar veel docenten komen niet aan leesbevordering toe door onder andere gebrek aan tijd en gebrek aan motivatie bij studenten. Het zou kansrijk zijn om de leesmotivatie van de studenten te vergroten. Studenten vinden lezen belangrijk voor hun toekomst, maar denken dat ze op het mbo op dat gebied wel 'klaar' zijn. Misschien zou het belang van lezen binnen hun opleiding en beroep voor hen nog duidelijker kunnen worden gemaakt. De studenten geven zelf aan met name gemotiveerd te zijn als lezen wordt gekoppeld aan de inhoud van hun opleiding. Docenten kunnen hierop inspelen door rijke teksten aan te bieden, die passen bij het toekomstige vakgebied van de studenten. Hierdoor wordt er automatisch ook meer aansluiting gevonden met de beroepsvakken.

Vergroot de deskundigheid binnen de school

De docenten die aangeven dat het hun redelijk of goed lukt om (een deel) van hun studenten te motiveren om boeken te lezen, bieden daarvoor enkele 'best practices'. Het werkt om zelf enthousiast en positief te zijn over lezen, het werkt om aan te sluiten bij de belevingswereld van de student bij het geven van boekentips en het werkt ook om de student keuzevrijheid te bieden. De laatste twee best practices werden ook genoemd door de studenten zelf in de groepsgesprekken. Daarbij is het van belang om studenten te laten ontdekken waar hun (lees)interesses liggen. Dit vraagt vaak wel om begeleiding van de docent. Die moet dus goed op de hoogte zijn van het boekenaanbod (en de verscheidenheid daarin aan onderwerpen, genres en actuele titels). Er kan door de school tevens geïnvesteerd worden in leesconsulenten van de Bibliotheek. Zij hebben de deskundigheid al in huis en kunnen de docenten ondersteunen. Verder kan het werken om een creatieve verwerkingsopdracht te koppelen aan de tekst die studenten hebben gelezen.

Meer bekendheid voor en deelname aan De Weddenschap

De Boekenweek en de Boekenweek van Jongeren zijn bij een grote meerderheid van de docenten bekend. Een kwart van de docenten heeft ten minste één keer meegedaan aan de Boekenweek van Jongeren de afgelopen drie jaar. Dit is dan ook meteen de populairste campagne bij de docenten. Bij de campagne 'Er was eens' nam 17% van de docenten deel, en bij de Boekenweek deed 13% van de docenten mee. Wat opvalt is dat de campagne De Weddenschap, specifiek in het leven geroepen voor het (v)mbo, minder bekendheid geniet (34%) en er nog minder aan wordt deelgenomen (8%). Stichting Lezen kan onderzoeken waarom deze campagne niet aanslaat bij het mbo, eventuele aanpassingen doen en hem vervolgens sterker promoten in het mbo.

6.2 Leesbevordering bij opleidingen PM en OA

Bovenstaande aanbevelingen gelden ook voor de opleidingen PM en OA. In deze paragraaf zijn voor deze opleidingen ook nog enkele aanvullende aanbevelingen opgenomen.

Studenten enthousiast maken voor leesbevordering én zelf lezen

Hoewel 60% van de docenten aangeeft dat de PM- en OA-studenten enigszins enthousiast zijn over het thema leesbevordering en 13% erg enthousiast, is er wel winst te behalen bij het eigen leesplezier van de studenten. Zij zijn zelf niet altijd gemotiveerd om te lezen. Toch is het van belang dat toekomstige leesbevorderaars lezen voor hun plezier, zodat zij hun enthousiasme en boekenkennis later kunnen overbrengen op kinderen.

De mbo-docenten zeggen daarnaast dat zijzelf meer kennis van jeugdliteratuur, best practices en materiaal en kennis van leesbevorderingscampagnes nodig hebben om goed leesbevorderingsonderwijs te kunnen geven. Ook hier zou investeren in een leesconsulent van de Bibliotheek ondersteuning kunnen bieden voor docenten Nederlands.

Een goede kinderboekencollectie op de opleiding

27% van de docenten Nederlands geeft aan dat er op de opleidingen PM en OA geen collectie met prentenboeken en jeugdliteratuur aanwezig is. 60% zegt dat er een bescheiden collectie is, en 13% vermeldt een uitgebreide collectie. Hier valt winst te behalen, bijvoorbeeld door samen te werken met de Bibliotheek en/of door een geoormerkt budget aan te vragen bij de schoolleiding voor een leesomgeving op school. Studenten geven aan meer te willen oefenen met interactief voorlezen; nu doen ze dat met name op de stageplek. Met een collectie op de opleiding en onderwijs in interactief voorlezen, kan er ook op school geoefend worden met interactief voorlezen, onder begeleiding van elkaar en de docent. Bovendien hoeven de studenten voor opdrachten dan niet meer te putten uit de eigen collectie en maken ze kennis met een divers en actueel boekenaanbod.

Stimuleer bekendheid campagnes gericht op (jonge) kinderen bij studenten

Bijna alle docenten kennen De Nationale Voorleesdagen en De Nationale Voorleeswedstrijd. Iets meer dan de helft kent ook BoekStart. Een kwart daarvan heeft ten minste één keer in de afgelopen drie jaar met BoekStart gewerkt in de opleiding. Een derde besteedt tijdens de lessen aandacht aan De Nationale Voorleesdagen. Aangezien de studenten PM en OA de toekomstige leesbevorderaars zijn in de kinderopvang en het basisonderwijs, zou het goed zijn om ze in de opleiding bekend te maken met de bestaande leesbevorderingscampagnes voor hun toekomstige doelgroep.

